DE PAPYRIS

SEU

VOLUMINIBUS GRAECIS

HERCULANENSIBUS

COMMENTATIO

CHRISTOPH. THEOPH. DE MURR

ACCEDIT

NICOLAI IGNARRAE

EXPLICATIO

LAMELLAE AENEAE EXSECRATIONIS

REPERTAE PROPE PETILIAM.

SUBIUNGITUR

SPECIMEN SCRIPTURAE GRAECAE

CURSIVAE SAEC. II VEL III.

ARGENTORATI,

TYPIS F. G. LEVRAULT.

A. XII, 1804.

Se trouve

A PARIS, chez LEVRAULT, SCHOELL et C.ie,

libraires, rue de Seine, hôtel La Rochefoucaut.

DE PAPYRIS

SEU VOLUMINIBUS GRÆCIS

HERCULANENSIBUS.

In museo sive bibliotheca villae Herculanensis, A. C. 79 Vesuvii cineribus obrutae, ante quinquaginta fere annos (3 Novemb. 1753), reperta sunt ultra MDCC volumina papyracea [1], vel paullo ultra eum numerum. Nonnulla in frusta, effodientium operarum malignitate et contumelia, conscissa fuere. Omnia imposita erant scrinio ligneo (quod in media camera fuerat), in cinerem redacto et sub manibus operarum collapso. [2] Volumina cylindrica vix spithamam longitudine excedunt, diametro duorum triumve digitorum. Inter haec, artificiosissimi *Antonii Piaggio* opera, qui Caroli III, Regis Hispaniarum, munificentia Roma ad ista volumina evolvenda (suadente *Evodio Assemano*) accitus est, quatuor vel quinque evoluta sunt, adjuvante postea *Vincentio Merli.*

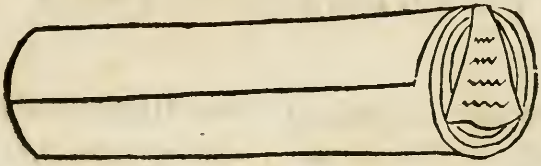
Integra volumina, circumcisis extremitatibus, membranulam, titulo libri perscriptam habuere, ita quidem, ut ea fronti voluminum, qua circumcisa erant et qua extra bibliothecam eminerent, adfixa adpareret et conspectui

---

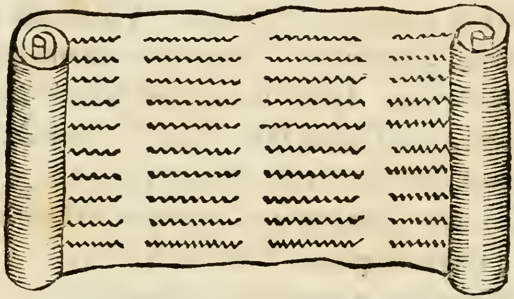
1 Rex utriusque Siciliae, mense Septembri 1802, sex istorum voluminum, cum aliis monumentis Herculanensibus, Reipublicae Gallicae Heroi, Proto-Consuli Bonaparte dono misit.

2 Huic scrinio impositae fuere imagines aeneae Demosthenis, Epicuri, Hermarchi et Zenonis Sidonii (*Antichità di Ercolano*, Tab. V, Tab. XI seq. pag. 5 et seq. edit. meae germ.) ΔΗΜΟϹΘΕΝΗϹ, ΕΠΙΚΟΥΡΟϹ, ΕΡΜΑΡΧΟϹ, ΖΙΗΝωΝ (sic).

intuentium obvia esset. Vid. *C. G. Schwarzii* Exercitatio de varia supellectile rei librariae veterum, §. XV. En figuram.

Totum volumen in varias areas, et quasi *columnas*, diviserunt veteres, easque singulas a superiori ora transversi voluminis usque ad inferiorem deduxerunt, hunc scilicet in modum:

Piaggius et *Merlius* improba patientia sex horum voluminum spiras sejungere atque extendere sategerunt, et sanae partes non magnae longitudinis acri ingenio, instrumentis, ac quibusdam variis tenacis glutinis auxiliis (instar bibliopegi instrumento, quo folia librorum consuuntur, uti e descriptione *Winckelmanni* et ex icone patet in *Bartels* itinere italo et in *Recherches sur les ruines d'Herculanum par Fougeroux de Bondaroy*, 8°, *Paris* 1770) expansae sunt, in quibus verba et aliquando versiculi lectu haud difficiles objiciuntur, sed adeo fugientibus litteris, ut

voces saepe sententiam nullam praebeant. Horum voluminum, quorum nullum est οπιστογραφον, papyrus aegyptiaca (variarum philyrarum adglutinatarum) interne scriptura gaudet in pluribus columnis parvis, ut e tab. I et II patet, binos circiter digitos latis, linearum 40 vel 44, exiguo admodum spatio inter columnas injecto. Horum voluminum nonnulla involucro chartae crassioris sive emporeticae inplicata reperiebantur, quae absque dubio fuere partes operis completi, v. g. *Philodemi* Libri de musica; *Ejusd.* commentaria de eadem; commentaria de Rhetorica, etc.; *Epicuri* de rerum natura Libri XXXVII: quae omnia collapsis scriniis in carbones redactis dilabebantur humique strata et confusa jacebant. Jam ab anno 1773 praestantissimorum virorum, Neapoli degentium, amicitiam atque munificentiam expertus sum, quos de variis rebus Herculanensibus, in primis de voluminibus graecis, interrogaveram. Tales sunt praecipue doctissimi viri, *Camillus Paderni*, *Jacobus Martorelli* (ob. 1777), Dux *Michael Vargas Macciucca* (ob. 1792), *Antonius Gürtler*, Episcopus Tyanensis Reginaeque a confessionibus (denatus Romae 1791), *Franciscus Daniele*, atque *Caietanus de Ancora*, cujus in primis amicitia mihi in deliciis est. Semper mihi adridebant

Fontibus et Stabiae *celebres, et Vesvia rura,*
Doctaque Parthenope *Sebetide roscida lympha,*
Quae dulcis Pompeia *palus vicina salinis*
Herculeis.....

Columella, *de cultu hortorum.*

Primum volumen, quod a *Piaggio* anno 1754 evolvebatur, est quartum *Philodemi* περι μουσικης, 40 columna-

rum; nunc ab Academicis Herculanensibus jussu regio, interprete doctissimo Episcopo *Carolo Rosini*, splendidissime editum est sub tit. *Herculanensium voluminum, quae supersunt, Tomus I.* Neapoli, 1793, ex regia typographia, fol. cum 39 tabulis aeneis, delineatis ab *Antonio Piaggio*, et *G. B. Malesci*, et aeri incisis ab *eodem Antonio Lentari*, *Bartolomeo Oratii*, *Josepho Aloja*, et *Januario Casanova*. Paginar. 180. Praefat. 21. fol. maj. Exhibeo hic in duabis Tabulis columnas IV, V, XXXVII et XXXVIII.

Alterum volumen 70 columnarum est:

ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ
ΠΕΡΙΡΗΤΟΡΙΚΗϹ

Β.

In hoc secundo libro *de Rhetorica* citatur in columnae XXI versu 22 *Hermarchus*, Mitylenaeus, successor *Epicuri*, cujus nomen apud graecos et latinos auctores falso Ἑρμαχος legitur.

........................ΔΗΛΟΙΔΕΚΑΙ
...........ΑΜΕΤΑΤΕΤΗϹΠΑϹΗϹ
..........ΞΕΡΓΑϹΙΑϹΕΠΙΚΟΥΡΟϹΕΝ
.............ΑΙΠΕΡΙΤΗϹΡΗΤΟΡΙ
ΚΗϹΤΕΛΕΙΩϹΑΝΕΠΙΜΕΙΚΤΟΥϹ
...........ΙΔΑϹΙΚΩΝΤΑϹΔΥΝΑΜΕΙϹ etc.

Licebit mihi itá vertere hocce fragmentum: *Id quod manifestat etiam* Hermarchus *in scriptis, quae perfecit omni diligentia* Epicurus, *nimirum in iis, quae ab* Hermarcho *de arte rhetorica satis perfecte tradita sunt super his, qui de ..... facultatibus exposuere.*

In columnae sequentis linea s. versu 6 commemoratur *Metrodorus*, Epicuri amicus. Vid. *Antichità di Ercolano*, T. V, tab. XVII, XVIII et XXV, XXVI, pag. 9 et 10 meae edit. germ. Aug. Vindel. 1781.

In volumine *tertio*, a *Piaggio* a. 1757 evoluto, continetur *Philodemi* de Rhetorica liber primus. Citatur in isto liber *Metrodori* de Litteris.

ΜΕΤΡΟΔΩΡΟΥΕΝΤΩΙΠΡΟΤΩΙΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Quartum volumen *Philodemianum* duplicem habet in fine titulum (uti etiam primum):

ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ
ΠΕΡΙΚΑΚΙΩΝΚΑΙΤΩΝ
ΑΝΑΚΕΙΜΕΝΩΝΑΡΕΤΩΝ

De vitiis atque confinibus virtutibus.

Quintum volumen (1760) in fronte habet nomen ΦΑΝΙΑC, non ΦΑΝΗΑC, ut *Winckelmannus* [1] scripserat. Est botanici argumenti; ejus evolutio haud fuit continuata. Valde sedulus fui sciscitando de isto volumine. Ita ad me Dom. *Càmillus Paderni*, litteris Porticibus datis d. 24 Septemb. 1774, e Herculis porticu (Portici): *Toccante a manoscritti antichi che desiderava Ella sapere, se dopo quel di* Fania *fosse venuto alla luce qualche altera cosa, io gli posso dire con la maggior verità, che cotesta espettazione di svolgere e spiegare, o, per dir meglio, tradurre cotesti volumi di manoscritti, camina con peggiori inconvenienti che i scavamenti. Che sia così, lo conoscierà Ella in seguito, che ne a predetto i mali effetti ap-*

1 *Nachrichten von den neuesten Herculanischen Entdeckungen*, p. 52.

punto il volume di Fania. *Ella ben sà che gl' antichi scritto ponevano il titolo di ciò che essi voleano trattare, al principio e fine del volume, e siccome nelli quattro volumi che si trovono svolti, che trattano uno contro la musica, due di rettorica, ed il quarto morale, tutti di* Filodemo, *che per essersi rinvenuti i primi fogli di questi consumati, si è trovato per altro al fine di ciascuno il titolo del volume. Non così accadè à quello di* Fania, *essendosi rinvenuto in essere il primo foglio, e per consequenza con il titolo e nome di* Fania. *Appena fù incominciato à sviluppare tal volume, ed essendo venuto un giorno in cotesto Real museo l'Abbate* Galiani, *e letto quel poco che si trovava aperto, conobbe essere un trattato di Botanica, e stimando, come Accademico, darne un saggio a S. M. avendone formato una picciola dissertazione, questa ingiolosi chi ne aveva il carico di tradurre detti volumi, — — che ebbero tanta forza di persuadere il Rè di far desistere lo svolgimento di* Fania, *adducendo non essere materia interessante, e farne incominciare un' altro che ancor non si sà che sia, e si finirà d'aprire il giorno del Giudizio, per che non vi si lavora mai, e quasi niente se ne potrà cavare, per che vien lacerato e mancante, ne si pensa di far lassar questo, che sono da quattordici anni che si trova sopra la machina, e farne incominciare almeno un altro, che si possa leggere* qual cosa. — — *Con tutto ciò fù risoluto publicar un saggio di* Filodemo, *non essendo permesso à noi darne una linea; onde fù ordinato al Prete* Antonio Piaggio, *che è l'autore di svolgere cotesti volumi, di trascrivere et incidere una colonna di caratteri, che veramente è il sudetto singolare per l'imitazione de' medesimi, come in*

ſatti ſece un bellissimo rame, qual si doveva porre nella preſazione dell' ultimo tomo delle ſigure di bronzo. Questo ſù pubblicato, mà detto saggio non l'anno posto. Ed il per che? sarà come tutto il resto. — —

Doctissimus *Martorelli* ita de volumine Phaniano: *Fatum voluminis* Phaniae *paucis exponendum reor, atque quo pacto ab* Antonio Piaggio *doctus sum. Evolverat hic siquidem initium ex illis codicibus, reperitque inscriptum characteribus ceteris grandioribus* ΦΑΝΙΑϹ. *Vidit hunc titulum olim auditor meus* Galianus; *illico* σχεδιασμα *concinnavit, ſinxitque quendam* Phaniam *botanicum. Obtulit id laboris* Tanucio Galianus, *at statim jussum est, codicem illum minime evolvi, quo ea in cognitione minime versaremur, neque ea eruditione excoleremur, commoneſecitque me* Piaggius, *volumen illud cum aliis bene multis commixtum, atque conſusum. Neapoli, die* 26 *Jan.* 1777. — Et iterum die nono ante obitum: *De* Phania *ejusque codice ad te satis superque scripsi, nec ſacultas datur exscribendi vel minimam illius papyri partem; porro ſalsum reputes, in eo lectitari* ΦΑΝΗΑϹ pro ΦΑΝΙΑϹ; *scis etenim ea aevitate* Η *non conſusum cum* του Ιωτα *sono. Neap. die* 12 *Nov.* 1777.

Amicissimus *Franciscus Daniele*, Neap. m. Jan. 1789: *In quanto alla dissertazione dell' Abbate* Galiani *sopra* Fanea, *scoverto tra' papiri Ercolanesi, ella non mai ſù stampata; ne per diligenze da me praticate tra le sue carte MSS. si è potuta rinvenire*, etc.

De *Phania Eresio* et *Theophrasti* condiscipulo apud *Aristotelem*, consulendus est *Casaubonus* ad *Athenaeum*, Lib. II, cap. XII. Scripsit commentarios de natura plantarum. Scribitur etiam ejus nomen Φαινιας apud veteres.

Non confundendus est cum Phania juniore, *Posidonii* Stoici discipulo, quem commemorat *Laertius* in vita *Theophrasti.* Duos alios Phanias habet *Fabricius*, Bibl. gr. L. III, cap. XI.

Evanuit *Phaniae* volumen, et a. 1761 *sextum* sub machina *Piaggiana* exspectabat evolutionem jam per 36 annos. Cujus nominis aut argumenti fuerit, nescio. Tentabantur et alia volumina, sed mansere in statu pristino.

Unicum volumen *latinum* hactenus repertum est argumenti rhetorici.

Nuperrime Rex dono dedit Walliae Principi decem volumina. A docto Anglo Principis Walliae bibliothecario *Haitero*, inventum est volumen *Epicuri*, quod salivam movet eruditis. Est Liber XI (astronomicus) e libris hujus Philosophi XXXVII περι Φυσεως, *de rerum natura.* Ii citantur aliquando simpliciter, τα περι Φυσεως, *de Natura;* aliquando cum adjuncto libri ordine. A *Laertio* citantur Libri I, XI, XII, XIV, XV. Facit *Galenus* in comment. in primum libr. *Hippocratis* de natura hominis, et tituli et multitudinis librorum mentionem. Vid. *Gassendi*, de vita et moribus Epicuri, L. VIII, Hagae Comitum, 1656, 4. pag. 20. Imago Philosophi in praeclaro opere Gassendiano falsa est. Refert enim Xenocratis vultum. Verae *Epicuri* et *Metrodori* imagines conspiciuntur in Tomo quinto della *Antichità di Ercolano*, Tab. 19 seq. et 25; atque in abb. Octaviani Buonaccorsi *Lettera sopra la vera Immagine d'Epicuro, ritrovato in Roma, e collocato nel Campidoglio*, in Roma, 1744, 4.° max. sed haud ad amussim a chalcographo expressum est nomen ΕΠΙΚΟΥΡΟϹ; nam in marmore legitur ΕΠΙϹΟΥΡΟϹ, ut monuit Winckelmann in *Description des pierres gravées de Stosch*, pag. 243.

PHILODEMI LIBER IV
DE MUSICA.

PHILODEMI auctoris, Gadara oriundi, M. Tullii *Ciceronis* contemporanei, nomen ad papyri calcem adscriptum est, et quidem iterato; statim enim ab ultima illius columna (XXXVIII) eodem charactere legitur: ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥCΙΚΗC Δ (i. e. liber quartus; (vid. nostra Tabula II). Interjecto deinde quinque pollicum interstitio, eadem verba grandiusculis litteris repetuntur, quorum schema ipso in limine omnibus columnis praefigendum duxit *Rosinius*. Graece *Philodemi* nomen sonat *populi amatorem*, sive mavis *Poplicolam*. De eo plura ab antiquis cum laude tradita accepimus. Erat philosophus ex *Epicuri* secta, et poeta non ignobilis, uti videmus ex Analectis poetarum graecorum. Ejus meminit *Tullius* sub finem libri II de Fin. perhonorifice: *Syronem et Philodemum, cum optimos viros, tum doctissimos homines*; et disertius, licet suppresso nomine, de eo loquitur [1] integro fere cap. 28 et 29 orat. in L. Calpurn. Pisonem: *Est quidam Graecus, qui cum isto* (L. Pisone) *vivit, homo, vere ut dicam, sic enim cognovi, humanus, sed tam diu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum. Is cum istum adolescentem jam tum cum hac Diis irata fronte vidisset, non fugit ejus amicitiam, cum esset praesertim appetitus: dedit se in consuetudinem sic, ut prorsus una viveret, nec fere ab isto unquam discederet. Non apud indoctos, sed ut ego arbitror, in hominum*

---

1 Uti *Asconius Pedianus* testatur his verbis: *Philodemum significat, qui fuit Epicureus illa aetate nobilissimus, cujus et poemata sunt lasciva.*

eruditissimorum et humanissimorum coetu loquor. Audistis profecto dici, philosophos Epicureos omnes res, quae sunt homini expetendae, voluptate metiri: recte, an secus, nihil ad nos; aut, si ad nos, nihil ad hoc tempus: sed tamen lubricum genus orationis adolescenti non acriter intelligenti saepe praeceps. Itaque admissarius iste, simul atque audivit a philosopho voluptatem tantopere laudari, nihil expiscatus est: sic suos sensus voluptuarios omnes incitavit, sic ad illius hanc orationem adhinniit, ut non magistrum virtutis, sed auctorem libidinis a se illum inventum arbitraretur. Graecus primo distinguere atque dividere illa, quemadmodum dicerentur: iste claudus, quomodo aiunt, pilam retinere; quod acceperat, testificari; tabulas obsignare velle, Epicurum disertum decernere: et tamen dictum opinor, se nullum bonum intelligere posse, demtis corporis voluptatibus. Quid multa? Graecus facilis et valde venustus, nimis pugnax contra Senatorem populi R. esse noluit. Est autem hic, de quo loquor, non philosophia solum, sed etiam caeteris studiis, quae fere caeteros Epicureos negligere dicunt, perpolitus. Poema porro facit ita festivum, ita concinnum, ita elegans, nihil ut fieri possit argutius: etc. Meminit quoque *Horatius* Philodemi Lib. I, Sat. 2, v. 121: *Gallis hanc Philodemus ait* etc. Epigramma, cui adparet Flaccum adlusisse, incipit Ἐνι μυχοις κραδιας etc. ad quod vide doctissimi amicissimique *Iacobs* animadvers. in Epigr. Anthol. gr. Vol. II, P. I, pag. 218, 219. Emerserant de tanti philosophi ac poetae epigrammatibus tantum XXXIII, binis nimirum a *Rosinio* adlatis e Palatino-Vaticano (qui nunc Parisiis est) codice, ad quae praeter *Rosinium*, multa, ut solet, docte adno-

tavit cl. *Jacobs*, l. cit. pag. 244-250. *Athenaeus*, L. X, citat *Philodemi* opera, nimirum librum III, των εν Ροδῳ Σμινθιων, et librum X, της των φιλοσοφων συνταξεως, seu ordinatae philosophorum seriei, quod opus, judice *Rosinio*, forsan in volumine Herculanensi, gladio bifariam secto, comprehensum fuit, cujus integram columnam, et alterius partem elegantibus scriptam graecis characteribus clar. *Mazochius* explicuit et commentariolo illustravit.

Quartum hocce *Philodemi* περι μουσικης volumen haud ultimum esse constat, tum et ejusdem libri conclusione, qua adseverat auctor, nihil eorum, quae *Diogenes Babylonius* περι φωνης venditaret, se praeteriturum, sed eum e vestigio secuturum esse; tum ex illis, quae col. VI et VII in se receperat, quae reliquo hoc libro minime praestat.[1] In columna XXIV, v. 5, citat *Philodemus* librum tertium, et col. XXXIV, v. 22, librum secundum, των ὑπομνηματων. Sed num ea ὑπομνηματα (inquit cel. *Rosini*, pag. 104) ad rem quoque Musicam pertinuerint, an ad quodvis aliud, expiscari non licuerat, donec unum et alterum evolutum est volumen cum titulo ὑπομνηματων περι ῥητορικης. Cum enim jam pridem evoluta adhuc essent bina, quibus titulus adscriptus erat absolute περι ῥητορικης, cognovimus, Nostrum consuevisse de eodem argumento, quod fuse tractasset, etiam τα ὑπομνηματα (*Commentaria*) adornare. In hujusmodi autem *Commentariis* nihil aliud, quam generales quaedam et quasi praeliminares quaestiones eum pertractasse, indicio nobis sunt citata duo volumina ὑπομνη-

---

1 Non video, quomodo eruditus *Rosinius* verba col. XXXVI, vers. 28, λογον ἑτερον, *alia ratione* sumat pro ἑτεραν βιβλον *libro alio*, quem promittere putat Philodemum.

ματων περι ῥητορικης; in iis enim totus est, ut inquirat, an *sophistica* dicenda sit *ars Rhetorica* : quae sane quaestio non nisi longe tractationem de Rhetorica respicit. Eodem igitur pacto arguimus, praeter plures libros περι μουσικης, etiam τα ὑπομνηματα περι μουσικης, *Commentaria de Musica* scriptitasse, in quibus eas agitasset quaestiones, quae veluti praeliminares et cardinales forent, et quas probe resolutas oporteret ad libros *de Musica* adferre: qualis nempe ista est quaestio, quam indigitat in col. XXIV, *in tertio Hypomnematum* pertractasse, h. e. An Musicae studium ad virtutes comparandas viam sternat? Qualis est et alia, quam *in secundo* eorum Commentariorum agitasse scribit col. XXXIV : Cur ab Atheniensibus reliquisque Graecis maximo in honore habita fuerit Musica?

Nullus de musicae artis praeceptis in hoc volumine quarto sermo; sed totus est *Philodemus* in agitanda ea quaestione, num musica laude potius, an vituperio sit digna? et num adeo utilis esse possit? an potius sit periculosa et per se ipsa ad mirificos pariendos effectus inepta? Quam quidem alteram opinionem tuetur heic Noster, e suae sectae placitis.

Ex toto autem *Philodemi* contextu adparet, ab eo certum quemdam alterius sententiae patrocinatorem in *quarto* hoc volumine oppugnari, scil. *Diogenem Seleucensem* sive *Babylonium*, Stoicum, quem nominat col. XXI et XXIII, et qui non multo ante *Philodemum* floruit, quemque cum honore citarunt *Tullius*, *Quinctilianus*, *Seneca*, *Gellius*, alii. De eo *Laërtius* in Cynici *Diogenis*, et pluries in *Zenonis* vita. Novimus a Stoico isthoc *Diogene* librum fuisse conscriptum, cui titulus περι φωνης τεχνη,

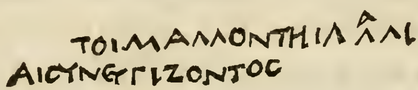
qui, ut verisimile est, de Musica agit, ejusque mirabilibus effectibus. Duo autem fuere libri Stoicorum περι φωνης, alter *Diogenis*, *Archedemi* alter, ab eodem Laertio citatus.

Reprehendit *Philodemus* alium Stoicum (col. XIV) *Persaeum*, patria Heracleotem, de quo *Laertius* in *Zenonis* vita, Lib. VII, segm. 36. Inter hujus libros unus est, cui titulus περι ερωτων, de Amoribus. Stoicus de amatoriis rebus disserens, et quasque res suis nominibus pro stoica libertate nullo pudore adpellans, mores sane corrumpere magis etiam, quam *Anacreon* et *Ibycus*, poterat. Jure igitur Noster pronunciavit: και γαρ ὁ Περσαιος ονοματ᾽ ελεγε, τουτοις εθρυπτεν, *quae Persaeus vocabula usurpavit, ipsis juventutem conrupit.*

Σχεδιασμα hocce *Philodemus* in auditorum suorum, et fortasse in ipsius Pisonis filii, usum concinnavit. Excepisse autem ex ore dictantis *Philodemi* calamo vel Pisonem ipsum, vel potius a manu aliquem ejus servum, qui nec graecus homo [1], nec satis excultus et elegans foret, patet ex libello ipso festinationis pleno, et inconcinno, in quo nullibi invenias eam elegantiam, quam in hoc scriptore prae reliquis Epicureis laudavit *Tullius*. Librarius *Philodemi* multa peccavit inscitia, multa aurium hebetudine, multa etiam oculorum hallucinatione. Nam aliunde certis constat indiciis hoc volumen partim, aliquo dictante, exceptum, partim ex αυτογραφῳ exscriptum fuisse. (Vid. col. IV, ad versum 13, et col. V, ad v. 12.) Sic etiam postea in columna XX, versu 34 et 35, verba και

1 Col. IV, v. 6, scripsit λεγεσθω pro λεγεστω. Scribae oscitantiam egregius interpres hujus schediasmatis Epicurei, *Carolus Rosinius* (nunc Episcopus), ab ovo, ut aiunt, ad malum usque expertus est.

μαγειρικην ειησομεθα, *etiam coquinariam talem ducemus*, librarius noster hallucinatus bis exaravit; fraudi enim ipsi fuerat verbum ειησομεθα in uno atque altero versu ab Auctore repetitum. Quare mox suum σφαλμα animadvertens uncis integrum versum abradendum inclusit: quod iterum col. XXIX, versu 4 et 21, atque col. XXXVI, v. 19 usque ad 23, peractum ab indiligenti homine cernes, ut minime dubites, eum ista κομματα non a dictante, sed e scripto excepisse. In priori enim loco (col. XXIX) librarius festinans in verbis τοι μαλλον τη λαλια συνεγγιζοντος (*etsi magis iste cautus vulgari sermoni adpropinquet*) pro ΛΑΛΙΑΙ scriptitavit ΛΛΛΙΑΙ, omissa scilicet lineola, quae alterum Λ reddidisset Α:

Vides praeterea (pergit doctiss. *Rosinius*, pag. 118), adpicto superius τῳ Λ restitutam esse vocis lectionem. At cur non potius omissam lineolam adpingere? Id enim vero argumento nobis est ineluctabili, quamplures hujusce codicis emendationes non ab ipsomet librario, sed ab altero sciolo fuisse profectas, qui nec satis perspicax, nec eruditus adparet. Is igitur vel quia suam in emendando diligentiam palam facere vellet, vel quia prae imperitia non satis certus de sua emendatione foret, noluit αυτογραφον violare, sed potius suspensa, ut aiunt, manu elementum illud superscripsit. Versu 21 bis a librario descripta sunt verba και ὁταν δε λογους αναδιδωσι τα περιγινομενα (*sed etiam, quoties sermones reddunt*), quae mox veluti superflua partim punctis confixit, partim uncis de

more inclusit. Quid huic σφαλματι occasionem praebuisse putas, nisi illa particula και bis posita post bina verba similiter cadentia, h. e. primo post τερετιζομενα, mox post περιγινομενα? Etenim vel ipse scriptitans librarius, vel qui dormitans scriptitanti dictaret, sed alius certe ab auctore, recurrente simili vocis desinentia ομενα, eademque particula και insequenti deceptus, iterum primum κομμα pro secundo accepit, idemque rescripsit. In columnae XXIV versu 11 et 12, scripsit librarius ΕΝΙΩΝ ΥΠΟΛΗΨΙΝ ΕΝΙΩΝ ΕΙΝΑΙ (*quorundam opinionem esse*). Nimirum post verba ενιων ὑποληψιν est adscripta, immo vero per vim intrusa iterum, vox ενιων. Patet enim ex αυτογραφῳ principio ϛοιχου desiisse in ει, et subsequens a syllaba ΝΑΙ incepisse, ut legendum foret ειναι: mox vero illud primum Ι ad effingendum Ν est adcommodatum, additis in fine binis elementis ΩΝ, et superscripto Ι; in principio autem sequentis versus adpicta sunt ΕΙ, ut legi possit ενιων ειναι. Sed quid monstri est, ενιων ὑποληψιν ενιων ειναι? Repetitum illud ενιων nihili profecto est. Atqui non librarii abalienatione, sed ipsius studio illuc inrepsisse, patet. Quaenam igitur errandi origo? Ego quidem [1] totam hanc περιοχην non ab αυτογραφῳ fuisse descriptam, sed ab auctore ipso dictatam reor. Cum enim ille primum dictasset ενιων ὑποληψιν ειναι, denuo, uti fit, eadem verba inculcans, ὑποληψιν ενιων ειναι inverso aliquantulum ordine, utpote qui ex tempore dictaret, protulit. Tum vero satis imperitus, qui dictata sedula aure, sed surda mente, exciperet, statim effinxit ὑποληψιν ενιων ειναι, relicto tamen antecedenti ενιων. Qui autem fuerint isti ενιοι, ignoramus; sed procul dubio in

---

1 *Rosinius*, pag. 104.

horum numero erant Platonici, ex eo quod *Platonis* auctoritate abutebantur, ut e sequentibus *Philodemi* verbis colligitur. Col. XXXVI v. 19 usque ad 23 rursus uncis inclusos redundantes quatuor ϛοιχους per errorem bis exaratos, quos minime dictatos, sed ex αυτογραφῳ exscriptos adparet. Fraudi enim exscribenti fuit particula δια, quae bis in hisce sex versibus recurrit. Cum enim ligneus ille, sententiaeque minime addictus descripsisset παραδεχομενοι ταυτα δια (*rationes hasce delectationis gratia receperunt*), mox retortis ad αὐτογραφον oculis, ut, quid post illud δια insequeretur, cerneret, in aliud superius positum δια incidit versu 14, quodque sibi adhaerens habet πονησαντες (*qui hujusmodi exercerent*), atque iterum ea verba secutus adpinxit. Observat etiam cl. *Rosinius*, pag. 96, imperitum librarium haec ex ore dictantis scribentem pro τοι posuisse τι (col. XXVIII, v. 9), pro ει posuisse ι (col. XXII, v. 9 et 31), atque hinc patet diphthongorum ει et οι pronunciationem satis adfinem fuisse τῳ ι.

Columna V^ta voluminis *quarti* Philodemiani est optime conservata, [1] quam cum IV^ta heic exhibet tabula aenea exactissime.

Pulcherrimae praeterea lineae sunt in columna VI, lin. 1-11; col. VII, lin. 5-19; col. IX, lin. 30-34; col. XIV, lin. I-7; col. XVII, lin. 6-20; col. XX, lin. 2-7; col. XXIX, lin. 5-8, lin. 10-15.

Pulchrae sunt et integrae: in col. I, lineae 7-11; col. II, lin. 5-11; col. III, lin. 3-9; col. XXII, lin. 1-22; col. XXIII, lin. 13-20; col. XXIV, lin. 1-22; col. XXXV, lin. 12-22.

---

1 Omnium pessime columna XXXI.

Ultimas columnas XXXVI^{tam} et XXXVII^{mam} exhibui in Tabula II.

Cohaerent sensu verborum ultimarum linearum, columna I cum II, col. III cum IV, col. VII cum VIII et IX, XII cum XIII, columna XIV cum XV et XVI. Porro columna XVIII cum XIX uno cohaeret vocabulo, ut et XX cum XXI. Cohaerent porro columna XXIII cum XXIV; col. XXXIII, XXXIV et XXXV; et una vocula juncta est columna XXXVII, ut e Tabula nostra II adparet.

Hancce columnam in medio discissam, quae praecedit columnam I, non multum a libri exordio abesse, patet verborum sensu diviso.

. . . . ΟΠε···ΙΝΗC
. . . . ΝΕΒΗΝΑΙΟΥ
. . . . εΙΝΟΔΙ···ωC···
. . . . ΙΕΤΟΝΑΤΙCΥ
. . . . ΝεΙCΚΑΙ···Ι···Α
. . . . ΤΑCΨΚΙ
. . . . ΟΤΟΙ ΝΑΜ
. . . . Η··εΤΑ··ΗΙ
. . . . ΜΙΑΝΚΑΙΤωΝ
. . . . ΤεCΤΜΑΤεΟΝ
. . . . ΜΟΥCΙΚΗCεΤ
. . . . ΛΟΧεΟ ωΤεΑ
. . . . εΙΤΛΛωΝΙ
. . . . εΔ··ΟΟεΡεΙΝ
. . . . CΑΤΟΥΤεΝ
. . . . ωΡΟΥΑ··ΙΝΗC
. . . . εΙ··ΤΙΜεΛεΙ
. . . . εCΗC ΙΔ·····

. . . . ΗΚΕΙ . . . .
. . . . ΔΙCΑ . . . . ΤΗC
. . . . ΑΙΜΑΔΙΛ . . . .
. . . . ΤΕ . , . ΝΟΗ . .
. . . . ΙCΗΜΕΤΑ . . .
. . . . ΛΥC . . ΟΗ . . ΚΑΙ
. . . . CΟΙ . . . . . CΚΑ
. . . . ΔΙΤΗC . . . .
. . . . ΙΞΝΤΕΗ . . . .
. . . . ΤΟ . . . CΕ . . . .
. . . . ΚΟΠCΗ . . . . .
. . . . ΑCΝΟΙΕ . . . . . .
. . . . ΕΙΙCΕ
. . . . ΝCΕΕΤΙΝ
. . . . ΦΟΤΕΑ
. . . . ΝΑΗ
. . . . ΝΑΛΗ
. . . . ΤΟΔΙΙ
. . . . ΙCΕ
. . . . ΝCΧ
. . . . ΑΔΕ . Χ
. . . . Α . . . Δ

Post primarium sane commendandae Musicae argumentum, alia, fere omnia, quae eidem laudi verti a veteribus solebant, tractantur. Itaque quum alia, quae hic desunt, praefatus esset *Philodemus*, in hanc sententiam pergit *μεθῃ και πλησμονῃ τους μουσικους τε, και Φιλομουσους κοπον εχειν, και πονειν εις παραδοχην της ευσχημονος τε και Φορτικης κινησεως οικειας ὑπαρχουσης*, rel. Fatetur *Diogenes* Stoicus, prae nimia modorum quantitate, qua

hodierni homines (pro musices nimietate et corruptione), *quasi ebrii et repleti obstupuere, Musicos, et eos omnes, qui musicae student, plurimum labore et molestia adfici, ut adsequantur tum pulchram et decoram animi motionem, tum etiam asperam et molestam, quae sit propria et temporibus opportuna*, etc.

Pergit *Philodemus* docere (cap. I), col. I - III, *nullam esse musicam, quae ad animos informandos sit idonea.* (Cap. II et III) col. IV et V disquirit, *an musica Divinitati colendae per se sit idonea ?* et *an musica aliquid conferat Encomiis, Hymenaeis, Epithalamiis, Eroticis, Threnis ?* In fine columnae III, v. 52:

> Α δε λεγει προς
> το μην παριςασθαι κινησιν,
> και του λογου συνολον ειναι,
> τροπων ὁμοιων ετι απο-
> κειμενων, κινητικωτερα.

COLUMNA IV. *Vid. Tab. I.*

αλλῳ τοπῳ κατοψομεθα. Περι τοινυν της δια των μουσικων του θειου τιμης ειρηται μεν αυταρκως και προτερον, και παλιν τινα ρηθησεται, τα δε τοσαυτα λεγεστω και νυν· ὁτι το δαιμονιον μεν ου προσδειται τινος τιμης, ἡμιν δε φυσικον εστιν αυτο

VERSIO.

Quae autem dicit (*Diogenes* Stoicus) de eo, quod *cantus modulationes* commotionem excitent, et generatim sermone ipso sint magis commoventes, similibus adhuc manentibus moribus (*columna IV*), alibi infra videbimus. Iam vero de honore, quo per musicos Divinitas adficitur, satis quidem et superius dictum est, et infra rursus aliqua dicentur; haec tamen tanti momenti etiam nunc libet dicere: Divinitatem scilicet nostris honoribus nullatenus indigere, nobis

τιμαν, μαλιστα μεν ὁσιαις θεοληψεσιν, επειτα δε και τοις κατα το πατριον παραδεδομενοις ἑκαστῳ των κατα μερος, μουσικη δ'ουκ επιτετακται. Διοπερ ουδε συναγεται το τοις κατα μερος αυτην χρησιμευειν, αλλ' ειπερ αρας των δημοσιων. και τουτῳ δ'ουτε παν ειδος αυτης, ουτε ὁσον ποτε παραλαμβανεται διαπεποιημενον μαλα ὑπο παλαιων (και ουχ' ὑπο παντων, αλλ' ὑπο τινων ἑλληνων, και κατα ενιους καιρους) και μην νυν δια μισθωτων ανθρωπων, και πολλα τερετιζειν εμπειριας κατα τον λογον προς τιμην του θεου συνεργειν· και μαλλον γε και πολλῳ πλειονος ωνιας γινομενης, και διαμονιμως της μουσικης ηδη προς γε τα ἱερα παρῃτημενης, ὁσον μη κατα τους αγωνας. Αλλα δη και παλαι των πολυμνηστων ἡ πλειστη δοσις ουχι των μελων, και των κρουσεων ην. ως και του θεωρειν, και του θεατου, και του θεατρου, και

. . . .

. . . .

. . . .

vero natura inditum esse eam colere, in primis quidem sanctis animi impulsibus divinitus inspiratis, deinde vero etiam caeremoniis patrio ritu unicuique singulatim traditis, musicam vero nequaquam fuisse imperatam. Quapropter non inde colligitur, musicam, *licet eas caeremonias comitetur aliquando*, singulis esse utilem, sed potius publicas preces. Et proinde patet nec quamlibet musicae speciem, nec quidquid umquam traditione accepimus valde usitatum ab antiquis (neque ab omnibus, sed a quibusdam Graecis, et certis temporibus), quodque nunc per mercenarios homines, perque peritiam multum lascivienti voce perstrependi *exercetur*, ad Divinitatem colendam rationabiliter conducere: et praesertim cum multo plus sit hodie venalitatis, et musica in sacris constanter sit repudiata, tantum non in agonibus. Immo etiam antiquitus celebriorum *agonum* plurima praebitio non in cantibus et instrumentorum pulsationibus consistebat: ita ut et *θεωρειν spectandi*, et *θεατου spectatoris*, et *θεατρου theatri*, et.......

E scholiis Caroli Rosinii *in columnam III.*

(Vers. 43. μην παριςασθαι κινησιν.) His verbis procul dubio respicit *Philodemus* facultatem του κινειν, *commovendi*, quam musicae vulgo tribuebant. — — Ut autem trium insequentium linearum sententiam indicio vocis κινησιν, quae satis aperte legitur, divinare non admodum difficile fuit; ita nimio plus in singulis vocibus restituendis nos torsimus. Difficultatis autem ratio ea est, quia in laciniosis hisce columnarum oris admodum male habitis verum lacunarum hiatum, sive detritorum elementorum numerum, metiri non licet; quippe quia tenuissimae hujusmodi papyri laciniae, dum tabellis adglutinarentur, nunc conrugatae, nunc distentae, pristinum scripturae modum servare minime potuerunt. Quare mirari desines, si in tribus postremis lineis aliquanto liberior nostra supplendi ratio videatur.

E scholiis in columnam IV.

(Vers. 1. αλλῳ τοπῳ.) H. e. a columna VII usque ad X, ubi eam quaestionem agitat, an musica vi κινητικῃ sit praedita?

(V. 2. περι τοινυν της του Θειου τιμης.) Duo esse musices officia, ait *Plutarchus* in tr. *De musica*, pag. 1146, nimirum gratam adversum Deos remunerationem, et puram, concinnam sibique convenientem constitutionem. Ambo autem haec munera την παιδευσιν, *hominum institutionem* generatim respiciebant; itaque, cum musicae το παιδευειν tribuerent, utrumque intelligebant. Exinde patet, cur Noster, cum de musica παιδευτικῃ verba fecisset, de Divinitate etiam per musicam colenda sibi disserendum fuisse adstruat.

(V. 13. ἑκαϛῳ των κατα μερος.) In αυτογραφῳ adscriptum fuerat των μουσικων. Vocem autem μουσικων errore huc irrepsisse et sensus docet, et puncta, quibus est confixa, dubitare non sinunt. Eccui autem hujusmodi erratum adscribemus? Librario utique non videtur. Vox enim μουσικων in tota hac columna nullibi comparet; itaque dici nequit oculorum παρωραματι factum esse, ut is dictionem superius vel inferius positam huc interjecerit. Probabilius igitur erit, si dicamus a dictante, et quidem auctore, errorem profectum, cujus in mente cum perpetuo μουσικα et μουσικοι versarentur, nihil facilius fuit, quam ut sibi inter dictandum, animo aliquantisper abalienato, post articulum των succurreret μουσικων, eamque vocem effunderet, quam statim in se receptus deleri jusserit.

(V. 15. επιτετακται.) Exstantes elementorum reliquiae detritam vocem sic restituendam indicant. Nec sententia auctoris abludit. Vult enim musicam, quae patrias caeremonias comitari soleret, nullo divino praecepto inculcari.

(V. 23. και ουχ' ὑπο.) Vide amanuensis nostri imperitiam, sive oscitantiam, qui unam syllabam ουχ bivariam divisit, litteram χ in inferiorem lineam trahens, quasi ad sequens ὑπο pertineret.

(V. 28. τερετιζειν.) Procul dubio sic mancam in autographo vocem esse sarciendam res ipsa clamat; quemadmodum τα τερετιζομενα iterum legendum videtur col. XXIX, v. 21, ubi bis a librario descripta verba και ὁταν δε λογους αναδιδωσι τα περιγινομενα, quae mox veluti superflua partim punctis confixit, partim uncis de more inclusit.[1]

---

1 Quid huic sphalmati occasionem praebuisse putas? Nisi illa particula και bis posita post bina verba similiter cadentia; h. e. primo

Dicebantur autem musici τερετίζειν, cum eumdem sonum pluries iterarent, sive cum ore canerent (quod proprie μελισμον adpellabant), sive cum organa pulsarent (quod κομπισμον vocabant), ita enim τεττιγας, *cicadas*, imitari videbantur. Id diserte docet *Manuel Bryennius*, qui sua omnia ex antiquis consarcinavit, lib. III, sect. 4. Hanc autem tonorum iterationem cicadaeque imitationem corruptae et lascivientis musicae vitio vertebant antiquae simplicitatis amatores, utpote quae ad aurium pruritum unice inserviret. Itaque licet τερετισμος proprie sit cantus species (ut videre est etiam apud *Pollucem*, lib. IV, cap. 16, tit. 4), accipiebatur tamen pro inepto et inconcinno strepitu, eo prorsus modo, quo nos Itali dicimus *cicaleccio*. Atque haec ipsa est *Philodemi* mens, cum ait, suo praesertim tempore musicam, quae a mercenariis hominibus, et nil nisi cicadarum more strepere callentibus, exerceretur, Deorum honori nequaquam posse inservire.

(V. 29. τιμην.) Cerne in autographo scriptum τειμην, nec ε puncto confixum adparere.

(V. 37. πολυμνηστων.) Ita refingendam duximus vocem satis male habitam. Persuademur enim, heic velle *Philodemum*, musicam ne spectaculis quidem fuisse necessario adnexam, quandoquidem in eorum celeberrimis antiquitus musici locum non haberent, sed cursu tantum certaretur; quare mox θεωρειν dictum potius a θειν *currere*, quam a

---

post τερετιζομενα, mox post περιγινομενα. Etenim vel ipse scriptitans librarius, vel qui dormitans scriptitanti dictaret, sed alius certe ab auctore, recurrente simili vocis desinentia ομενα, eademque particula και insequenti deceptus, iterum primum κομμα pro secundo accepit, idemque rescripsit. *Rosinius*, pag. 118.

θεος, contendit. Quod a vero alienum non esse, *Plutarchus* ipse docet, Convival. V, quaest. 2.

(V. 40. ὡς και του θεωρειν κ. τ. λ.) Vid. ad v. 1 columnae sequentis.

COLUMNA V. *Vid. Tabul. I.*

επωνομασθαι φησει᾽ αν τις, και απο του θειν το θεωρειν, και τον θεατην, και το θεατρον· ου γαρ επικοινωνει το θειον αυτοις μαλλον, η το θειν· και τα θεαματα συναγεσθαι της τιμης ἑνεκα παραλεληφθαι των θεων, αλλ᾽ ου την μουσικην ακουστικην νυν ὑπαρχουσαν· μαλλον δ᾽ απο του ταις οψεσιν ὁραν, και τη διανοιᾳ προσηγορευσθαι ταυτα. Επει δε αποχρωντως και περι του δια μουσικης παιδευεσθαι λελεκται, περι των εγκωμιων αυτα ταυτ᾽ ειπωμεν· ὁτι και ὑπο των ποιηματων εγινετο, αλλ᾽ ουχ᾽ ὑπο των κατα μουσικην την νυν εξεταζομενην· και ὑπ᾽ εκεινων ευτελως, και ανοητως τοις επαινουμενοις· και τουτο και των ῥητορικων εστι, και καθ᾽ ὁλον των συγγραφεων κοινον. Εις δε τους γαμους και μαγειροι, και δημιουργοι παραλαμβανονται. και τα ποιηματ᾽ εστιν, ουχ᾽ ἡ μουσικη τα την ειρημενην ὑ-

(*Cognominum sectatores.*) Atqui posset aliquis dicere etiam a verbo θειν, *currere*, dictum esse θεωρειν, et θεατην, et θεατρον. Non enim quid magis commune cum ipsis habet nomen θειον, quam verbum θειν. Ad haec *posset addere*, nos acceptum referre Diis morem spectacula indicendi eorum honoris gratia, non vero praesentem musicam ad aures titillandas comparatam; quia potius aspectando cum oculis, tum mente, ea fuisse dicta *spectacula*. Quoniam vero de institutione per musicam etiam sufficienter dictum est, de encomiasticis cantilenis eadem nunc dicamus: nempe quod encomia per poemata fiunt, non vero ab his, quantum adnexam habent musicam, de qua nunc quaerimus; et quidem ita fiunt, ut nullo pretio, nulloque intellectu sint laudatis viris: quod vitium et oratoribus et universis scriptoribus est commune. Ad nuptiales vero celebritates etiam coqui et cupedinariae mulieres advocantur; atque etiam poemata sunt non musica, quae commoda

π᾽ αυτου παρεχομενα χρειαν. Εν τοις ὑμεναιοις και βραχεια τις απαρχη του γενους εγινετο, και παρα τισιν, αλλ᾽ ουχ᾽ ἁπασιν, και τοις γαμουσιν, ουχι και τοις αλλοις. δη και γαμος ἁπλως αγαθον αν λεγοιτο, νυν δ᾽ ηδη σχεδον και παντασι καταλελυμενων των επιθαλαμιων, τα τουλαττον εχομεν, ουκ αν τις απεδωη. και μην το γε ερωτικον παθος ουκ αφοσιον, αλλα παρανομον . . . .
. . . .

ab hoc nostro recensita praebent. In hymenaeis enim ab initio non nisi brevis laudatio generis per ea texebatur, et apud quosdam, non apud omnes, solis autem nubentibus, non etiam reliquis; et sane, si nuptiae absolute bonum dici possunt, nunc cum fere apud omnes abolita sint epithalamia, nemo sane ea, quibus nos destituimur, illis restituere sataget. Atque etiam amoris passio minime sancta, sed legum violatrix . . .
. . . .
. . . .

E scholiis in hancce columnam V.

(V. I. επωνομασαι.) Quid sibi heic velit Noster, a *Plutarcho* plane discimus in tr. de musica, pag. 1140 : *At enim apud antiquos Graecos, ne notam quidem aiunt musicam, quae theatris inserviret; totam scientiam illam Deorum venerationi adolescentumque institutioni impensam fuisse, quod tum, nondum theatro ullo apud eos homines aedificato, musica adhuc in templis versaretur, Deorum venerationi et laudibus bonorum virorum inserviens : et verisimile esse* THEATRI *vocem, ac multo antiquiorem* θεωρειν (quod est *spectare*) *a* θεῶ *fuisse deductas. Plutarchus* indicat verbis : εικος ειναι, *verisimile esse*, hanc opinionem non esse suam, sed vulgi fuisse receptam. Hoc idem igitur argumentum multo ante protulerat *Diogenes* Stoicus, idemque theatri ετυμον adstruxerat : hoc ut refutaret Noster, in extrema columna

praecedenti, ubi detrita est, retulerat; cui nunc ita respondet, inanem hujusmodi argumenti vim ab ετυμῳ petitam eludens.

(V. 10. μαλλον δ' απο του ταις οψεσιν ὁραν.) Locus admodum obscurus, qui diu nos torsit; sensum tamen eo, uti accepimus, inclinare nemo fortasse ambiget. *Philodemi* enim mens videtur, ipsum verbum θεαειν, unde θεαματα, de quibus est sermo, nihil aliud esse, quam ὁραν ταις οψεσι, και τῃ διανοιᾳ, h. e. *spectare cum oculis*, *tum mente*, quod quidem verissimum est per Grammaticos.

(V. 12. ταυτα.) Scripserat librarius, uti vides, ταυτῃ, mox correxit ταυτα, quod bene habet: refertur enim ad θεαματα, non ad vicinum τῃ διανοιᾳ, quod caussa erroris fuisse patet. Cui autem potissimum σφαλμα illud adscribemus? Dictanti utique, cui de integra orationis sententia constabat, vicinum substantivum minime fraudem facere poterat. Librarium ergo dicemus peccasse. Sed oculis, dum ab exemplari exscriberet, an auribus dictata excipiens peccavit? Hoc alterum potius duxerim. Non enim tantum α in η permutavit, quod παροραματι tribuerem; sed iota etiam consulto adpinxit: siquidem auscultans ταυτῃ pro ταυτα, statim opinatus est, ad vicinum substantivum διανοιᾳ fore referendum, ideoque το iota adscribendum.

(V. 13.) Vide quae adnotavimus ad col. IV, v. 2.

(V. 26. δημιουργοι.) Teste *Athenaeo*, lib. IV, qui bellaria et placentas conficiebant, a majoribus δημιουργοι adpellabantur; coqui autem obsonia praeparabant.

(V. 32. απαρχη του γενους.) In mendo fortasse hic textus cubat, et vocula inter scribendum excidit. Legendum ergo suspicamur: απ' αρχης του γενους αινος, αινεσις, vel

tale quid, h. e. *brevis ab initio generis laudatio fuit;* aut επ' αρχη, *in initio* scilicet hymenaeorum.

(V. 43. ουκ αφοσιον.) Epicurei amoris adpetitum malum esse putabant, et quidem magnum ridiculumque valde esse, reputare, amatoriam exsistere virtutem, et insuper opinari cantus ad rectum amoris usum conferre. Epicurus enim, contradicentibus adprime Stoicis, amorem semper vitiosam rem existimavit. *Amatoria virtus*, quam exsibilat heic Noster, Stoicorum inventum fuit, praesertim Chrysippeorum; nam *Chrysippus*, teste *Plutarcho*, de Virt. morali, auctor fuerat, virtutes innumeras secundum varias qualitates, quas respicerent, esse constituendas. Cl. *Rosinius*, pag. 61 et 74.

In columna VI [1] agitur *de musica, quae ludicris certaminibus inserviret, quid sentiendum?*

(Cap. V.) Col. VII, VIII, IX et X, *An musica suapte natura vi movendi polleat?*

(Cap. VI.) Col. X-XIII, *generali argumento, quod in honore apud veteres fuerit musica, obviam itur.*

(Cap. VII.) Col. XIII, XIV et XV, *An ad rem amatoriam musica quid olim contulerit?* In columnae XIV versu 43 citat *Philodemus* Nicandrum et alium hisce verbis: ουτε Νικανδρος, ουτε Κ.... τουτο παρεστησε δια των μελων; *neque Nicander, neque C.... id factum ostendit cantionum ope.* Nicander est sine dubio Colophonius, qui inter alia scripsit ιασεως συναγωγην, *remediorum collectionem*, et ἑταιρουμενων βιϐλια πεντε, *de dissolute viventibus, libros quinque.* Cl. *Rosini* haeret, pag. 66, in littera K... Nullus dubito, legendum esse: Κρεξος, cujus

---

1 Cap. IV secundum divisionem cel. *Rosinii.*

poema citat *Philodemus*, col. X, v. 2, et qui a *Plutarcho* in tr. de Musica bis commemoratur.

(Cap. VIII.) Col. XVI et XVII, *Quid in conviviis praestiterit musica?*

(Cap. IX.) Col. XVII et XVIII, *An ad amicitias conciliandas quid conferre queat?*

(Cap. X.) Col. XVIII et XIX, *Quid de Thaletis et Terpandri historiolis sentiendum?*

(Cap. XI.) Col. XX et XXI, *An musica sit commendanda, quod religioni vulgo inserviat?*

(Cap. XII.) Col. XXI - XXIII, *An musica intellectum acuat et relationem ad alias scientias prae se ferat?*

(Cap. XIII.) Col. XXIII - XXVI, *An musica ad virtutes animum disponat?*

(Cap. XIV.) Col. XXVI - XXIX, *Quid musicae et musicorum nomine ejus artis laudatores intellexerint?*

(Cap. XV.) Col. XXX et XXXI, *An musica coelestibus meteoris respondeat?*

(Cap. XVI.) Col. XXXI-XXXIII, *Num animi adfectus immutare queat?*

(Cap. XVII.) Col. XXXIII et XXXIV, *An utilitatem musica pariat?*

(Cap. XVIII.) Col. XXXIV et XXXV, *An musicam Dei invenerint?*

(Cap. XIX.) Col. XXXVI-XXXVIII, *Quibus de caussis vulgo musicam discerent?*

COLUMNA XXXVI.

ἁπαντες δε παραδεχομενοι ταυτας θια τερψιν· Τα γαρ των αγαθων ανδρων πραξεις και τ᾽αλλα διανοηματα λογον ἑτερον εχει· Δημοκριτος μεν τοινυν, ανηρ ου φυσιολογωτατος μονον των αρχαιων, αλλα και των ἱστορουμενων, ουδε νεοτητ᾽ αν πολυπραγμων, μουσικην φησι νεωτεραν ειναι, και την αιτιαν αποδιδωσι λεγων· μη αποκρινω τ᾽αναγκαιον, αλλα εν του περιευντος ηδη γινεσθαι· πλην αλλα αρχαιοτατη δοκει τε, και φερειν τι θαυμασιωτατον, και εγκλειειν . . . .

. . . .

VERSIO.

et vulgus omnes rationes hasce delectationis gratia receperunt. Excellentium enim virorum acta diversaeque opiniones alio pacto loquuntur. Enimvero Democritus maximus naturae interpres non ex antiquis solum, sed etiam inter quotquot ad nostram usque memoriam floruere, vir minime novitatis studiosus, musicam ait juniorem esse, et rationem reddit, dicens : Non judico necessariam, sed superflui loco jam esse ; attamen antiquissima aliquibus videtur, et mirabilia admodum ferre et in se includere . . . .

. . . .

COLUMNA XXXVII.

Vid. Tab. II.

. . . . δοκει δε και τα φαυλα κατατετεμησθαι, καταρχας ὡς αν ὑπο πηλωδεστερων, ὑστερον δ᾽ὑπο των συνετωτερων. Τα δυσγνωστα μεν ἁ Πλατων, ὁσῳ συμφορωτερα. Μικροψυχον δε και μηδεν αξιολογον εχοντων, ᾧ παραπεμψουσιν αὐτους. Τι γαρ δει λεγειν;

. . . . Puto autem vitiosa etiam ab ea desecta fuisse, utpote cum initio a lutulentis hominibus tractaretur, postea vero a sollertioribus. Cognitu quidem difficilia sunt, quae scribit Plato, quo utiliora. Pusillanimi autem viri, et qui nihil egregium praestare queat, illud est, quo sese committent. Quid enim dicen-

ευδαιμονας ποησουσιν το δια την ἑαυτοις ποτε παρασκευην της τερψεως πονειν μανθανειν, και την αφθονιαν ουχ' ὁρωντων, ὁση των ακροαματων εστιν, των δημοσια παρισταμενων, ου δε την εξουσιαν του δια παντος, ει βουλοιμεθα μετεχειν κατα πολιν. ουδ' εφισταμενων επι το και δια μακρων χρονων την φυσιν επικοπτειν, και ταχεως προσκορη γεινεσθαι. διο και παρεκτεινοντων πολλακι των αγωνων αλλο τι πραττομεν. Εω γαρ το, την μεν ἡδονην ουκ αναγκαιαν ειναι, την δε μαθησιν, και μελετην, ἱνα τερπωμεν ἁυτους, επιπονον τ' ειναι, και των κυριωτατων προς ευετηριαν εκκρειουσαν, και την συνεχως απρεπειαν του μειρακιωδως ᾳδοντος, η κιθαριζοντος εν εργῳ. Περι δε του μηδεν διαφορωτερον, η δεον
. . . να . . . . ουσι
. . . . τρος
. . νε . . . . τοις

dum? Semet felices reddent, discendo nunc laborare, ut aliquando sibi oblectationem comparent; cum neque videant, quot acroamatis publice abundemus, quantaque dignitas nobis parata foret, si vellemus nosmet publicis negotiis immiscere: neque illud animadvertunt temporis longitudine naturae propensionem deficere, et brevi exsaturari. Propterea fit, ut saepe nos, spectaculis in longum abeuntibus, alia omnia agamus. Praetereo enim dicere eam oblectationem minime necessarium quid esse, discere vero et studere, ut nosmet oblectemur, non modo laboriosum esse, sed etiam proprium principum virorum, propter reginam opulentiam, *qua perfruuntur*; neque dicam, quam indecorum sit, virum, quasi pro suo munere, pueriliter perpetuam dare operam cantui et fidibus. Quod autem nihil praestantius vel opportunius . . . .
. . . .
. . . .

COLUMNA XXXVIII.

Vid. Tab. II.

παθημασιν, ὑςερον που διασκεψομεθα. Ὁταν δε περι ουσιαν, και δοξαν εκ του μαθηματος φωσι περιγινεσθαι, λεγωμεν, ὁτι κοινα τε προφερονται πολλων επιτηδευματων, και λειπομενα πλειονων· και μετα πονων λυσιτελειν, και μαλλον μυριῳ τοις αγωνιςαις, η τοις ἁρμονικοις. Το δ' εν συμποσιοις και συλλογοις αλλοις εχειν τι λεγειν και απαρχεσθαι και κοινον εςιν αλλων, και ου παρα παντων, ὡς επ' ενιων, αξιουμενον· ισως δε νυν καταγελωμενον, ει φιλοσοφος ποιων τοδε θεωρητικον ὑπο των πλειςων ου συνιεμενον, και προς το συντελεισθαι δεομενον μελετης, ἡ των προς μακαριοτητα τεινοντων αφιστησι· και μυριῳ κρειττον εχειν την ευθυμιαν, η την αχρηςιαν επιδεικνυμενους των αλλων τιλων εκ της διεξοδου περαινοντας. Τοσαυτα, τοινυν ειρηκως, προς ἁ τινες εγκεχειρηκασι, δια τ' ειναι μην αν δεοντως. ὁτι χαριν

adfectibus, postremo considerabimus. Cum autem opes et gloriam ex ista disciplina provenire aiunt, respondeamus, isthaec proferri multis studiis communia, et a quamplurimis etiam abesse; nec siue laboribus eam proficuam esse, multoque magis scenicis, quam nitidis harmonicis. Illud vero, in conviviis aliisque coetibus habere, quod dicas, et primos capere tum commune est aliorum studiorum, tum etiam non ab omnibus, uti a quibusdam, istud expetitur. Fortasse etiam nunc ridiculum fuerit, si Philosophus theoreticum hujusmodi argumentum *in conviviis* proponat, quod a plerisque minime intelligatur, quodque, ut explicetur, studio indigeat, quod utique iis, qui ad beatitatem contendunt, deficit; atque id cum nos multo potiorem esse animi tranquillitatem, quam aliarum quisquiliarum inutilitatem in totius operis conclusione ex ista digressione ostendamus. Tot igitur tantaque disserui adversus ea, quae aliqui tractarunt, propterea, quia opportunum fortasse

μεν πιθανοτητος αυτων ουδε πολλοστημοριον ωφειλον εκτεινειν, δια δε την δοξαν των προσταντων, και την των πλειστων συνκατακοσμησιν ανθρωπων, και τον λεγοντα θαυμασια . . . ο . . . πειθ
. . . . . τε . . . . εω
. . . . . κα . . . .

erat. Namque profecto propter ipsorum suadelam ne minima quidem parte debebam me extendere; sed propter opinionem eorum, qui praesunt, et propter multorum hominum constitutionem, et propter hunc, qui mirabilia praedicat . . . .
. . . .
. . . υ . . . .

E scholiis Caroli Rosinii *in columnam XXXVI.*

(V. 29. Δημοκριτος κ. τ. λ.) Non immerito tantis laudibus Democritum *Epicureus* Noster mactat, quem magistro suo in pluribus, et praecipue in atomorum doctrina, praeivisse, diffiteri non poterat. Qua de re *Tullius I*, de Fin. cap. 6 : *Democrito (Epicurus) adjicit, perpauca mutans, sed ita, ut ea, quae corrigere vult, mihi quidem depravare videatur.* Et infra : *Epicurus, in quibus sequitur Democritum, non fere labitur.* Democritum autem inter alia innumera etiam musica tractasse, librumque, cui titulus περι ῥυθμων και ἁρμονιης, *de rhythmis et harmonia*, adornasse, testatum facit *Laertius*, libro IX; unde ista fortasse, quae Noster recitat, desumta sunt.

(V. 35. νεωτεραν.) Antiquissimam Μουσοφιλοι eam artem praedicabant, quos inter *Plato.* Sic *Maximus Tyrius* Platonicus illam πρεσβυτατον των εν ψυχῃ επιτηδευματων, *antiquissimam omnium animi disciplinarum*, dicit : *Democritus* contra juniorem, quippe eam non necessariam, sed inter superflua haberet. Necessaria enim profecto sunt antiquissima.

(V. 37. μη αποκρινω κ. τ. λ.) Democriti ipsius verba procul dubio sunt haec, utpote quem ιωνιζειν in voce περιευντος vides.

Scholia in columnam XXXVII.

(V. 6, 7. δυσγνωστα μεν ὁ Πλατων.) *Plato* satis aperte musicam extollit. Epicurus profecto Pamphili Platonici auditor Sami fuerat, teste *Laertio*, et *Tullio* de Nat. Deor. *Sed hunc Platonicum*, ait, *mirifice contemnit Epicurus; ita metuit, ne quid umquam didicisse videatur.* Sed Noster Epicureus fortasse aequior est.

(V. 21. ει βουλοιμεθα μετεχειν κατα πολιν.) Amanuensis fraude hinc excidisse reor post μετεχειν particulam των: ita enim syntaxis melius constaret.

(V. 30. ἡδονην ουκ αναγκαιον ειναι.) Quandoquidem Epicurei την ἡδονην bonorum finem agnoscebant, videri posset sibi non constare Epicureus Noster, qui την ἡδονην non necessariam heic edicit. Atqui secundum Epicurum non omnes voluptates necessariae sunt, sed eae tantum, per quas naturalibus et necessariis cupiditatibus occurrimus; scribit enim ipse in epist. ad Menoecum apud *Laertium*, lib. X: τοτε ἡδονης χρειαν εχομεν, ὁταν εκ του μη παρειναι την ἡδονην αλγωμεν· ὁταν δε μη αλγωμεν, ουκετι της ἡδονης δεομεθα: *tunc voluptate egemus, cum ex illius absentia excitatur in nobis dolor; at cum non dolemus, tunc nulla in nobis voluptatis indigentia est.* Vide *Petrum Gassendum* in hunc locum. (De vita et moribus Epicuri libri VIII pag. 56.)

(V. 31. αναγκαιον.) Vide heic inficetam scioli emendationem, qui refinxit αναγκαιαν, infra vero reliquit επιπονον.[1]

---

1. Επιπονον recte se habet: est enim generis communis; neque necesse erat emendare αναγκαιον, subintelligi poterat χρημα. M.

Scholia in columnam XXXVIII.

(V. 5.) Scripserat librarius : ΠοΛ (*πολλα*), quae correxit ΚΟΙΝΑ.

(V. 18 et seq. *καταγελωμενον ει φιλοσοφος.*) Quidvis enim potius, quam musicas quaestiones in conviviis propositas, ferre quibant Epicurei. Hinc *Plutarchus* in libro, cui titulus, *Non posse suaviter vivi secundum Epicurum :* *προβλημασι μουσικοις και κριτικων φιλολογοις ζητημασιν ουδε παρα ποτον διδους χωραν, αλλα και τοις φιλομουσοις των βασιλεων παραινων στρατηγικα διηγηματα και φορτικας βωμολοχιας ὑπομενειν μαλλον εν τοις συμποσιοις, η λογους περι μουσικων και ποιητικων προβληματων περαινομενους· ταυτι γαρ ετολμησε γραφειν εν τῳ περι βασιλειας* : *Musicis quaestionibus et eruditis Criticorum disquisitionibus ne inter pocula quidem locum concedit (Epicurus) ; immo Regibus Musarum studiosis auctor est, ut in conviviis narrationes militares et importunas scurrilitates potius tolerent, quam disputationes de musicis et poeticis quaestionibus institutas.*

(V. 19. *ποιῳη.*) Male adpingitur I post H, quod τῳ Ω est subscribendum. [1]

(V. 26. *την ευθυμιαν.*) Περι ευθυμιας, *de securitate sive*

---

[1] De hacce laterali Iotorum ad *α*, *η*, vel *ω* adscriptione vid. *I. D. Majoris* Epistola de Iotorum *subscriptione* suspecta eorumque praesertim ex nummis veterum, graece inscriptis, irrefragabili perpetuoque exsilio. Kiliae, 1685, 4; et Altdorfii, 1724, 4, pag. 17 seq. Jam in antiquissimis inscriptionibus Iota hocce adscriptum reperitur, u. e. in Borgiana et Naniana (vid. Tab. II), quae ultra 150 annos superant Psephisma Atheniensium, sive pacta cum Stratone Rege Sidoniorum circa a. 352 ante Christum natum; inter marmora Oxoniensia, 1763, vol. II, num. XXIV. *M.*

animi tranquillitate, ut interpretatur *Cicero*, de Finibus, librum scripserat *Democritus*, de quo *Laertius*, *Plutarchus*, *Clemens Alexandrinus*, *Tullius*, *Seneca*, aliique meminerunt, qui forte, ut recte conjicit *Menagius* in *Laertium*, non est diversus ab eo, quem inscripserat περι τελους, *de Fine*. Animi enim tranquillitatem, tamquam homini finem summumque bonum proponebat. — Itaque Noster nunc ipsam *Democriti* vocem usurpare non dubitat, et secundum suae sectae placita ευθύμιαν multo pluris, quam *inutiles alias quisquilias* faciendam esse pronunciat.

(V. 29. τιλων.) MS. offert τιτων vel τιπων. Quid monstri hoc est? Refinge igitur τιλων. Τιλας enim adposite adpellat Epicureus Noster prae ευθυμιᾳ musicam scientiam, et gloriolam, quam ex ea quidam captare studebant, utpote αχρηστους, *inutiles* ad beatitatem adsequendam. Id enim in totius operis conclusione se intendere profitetur.

(V. 39. συνκατακοσμησιν.) Nulli dubium, quin ita legendum sit; etsi ante K adsit N pro Γ, quod scribere solemus. [1] Sed huic calligrapho, quem minime Graecum hominem ducimus, cujusque oscitantiam ab ovo, ut aiunt, ad malum usque experti sumus, quis fidere ausit, ut certam inde scripturae normam capiat? Συγκατακοσμησις vero nihil aliud heic significare potest, quam *constitutio*, qua nempe fiebat, ut apud plures gentes vulgo recepta

---

1 Sic etiam in inscriptionibus et gemmis legimus, v. c. in Sarda capitis Pompeii nomen artificis legitur ΑΓΑΘΑΝΓΕΛΟΥ. *Winckelmann*, Description des pierres gravées de Stosch, pag. 437. Conf. *Henr. Stephani* Paralip. Grammat. p. 7, 8, et Index grammat. ad Gruteri Inscriptiones, litt. N. *M.*

esset musica, et in honore habita: quapropter tam multa scriptitare, nosque defatigare opportunum Noster existimavit.

(V. 41. θαυμασια.) Forsan licebit mihi post Reverendiss. *Rosini* conjicere, hoc modo volumen clausisse *Philodemum*:

ΚΑΙ ΤΟΝ ΛΕΓοντα ΘΑΥΜασια, Ὁποταν ΠΕΠΙΘε ΔιογεΝης ΤΕ κατα ΘΕΩριαν αυτου, ὡς απεδωΚΑμεν ΦιλοΣΟφουντες εΝ Προτεροις.

ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
Δ

Qui mirabilia praedicat, ceu nimirum Diogenes persuasit sua doctrina, ut nos disquirendo superius explicavimus.

PHILODEMI DE MUSICA VOLUMEN QUARTUM EXPLICIT.

Adduxerat nimirum *Diogenes* Stoicus de Thalete et Terpandro historiolas, quas docte explodebat *Philodemus* col. XVIII et XVIIII, Lacedaemonios Pythium accepisse oraculum, ut Thaletem Cretensem accirent, eoque a Solone vocato et adveniente animorum dissensionem cessisse. Unde autem *Diogenes* Stoicus didicerit, in phiditiis (conviviis) Laconum cecinisse Terpandrum, plane nescimus (*Athen.* lib. IV, cap. 8.); attamen suspicio est ex iisdem *Pindari* carminibus arguisse, quae *Athenaeus* recitat libro XIV, cap. 9, optimeque doctissimus *Rosinius* ad col. XX, v. 9, pag. 92 conjicit, *Pindari* de Terpandro loquentis carmina procul dubio *Diogenem* adlegasse. *M.*

CEL. NICOLAI IGNARRAE,

Metropolitanae Ecclesiae Neapol. Canonici, et in Regio Archigymnasio S. Scripturae Interpretis,

EXPLICATIO

Lamellae aeneae exsecrationis in Bruttiis prope Petiliam (Policastro) *repertae a.* 1783, *quae nunc est in museo Borgiano Velitris.* [1]

Vid. Tab. II.

In Romana editione [2], pag. 14, haec subnectitur interpretatio : *Dea Fortuna. Saotes dat Sicaeniae domum et reliqua omnia. Demiurgus Paragoras conciliatores*,

---

1 Ex cel. *Ignarrae* commentario de Phratriis primis Graecorum politicis societatibus. Neapoli 1797; 4 maj. Litterae I, Π, Σ et Υ hujus lamellae eamdem habent formam ac inscriptio columnae antiquissimae musei Naniani, quam exhibui in tabula II. *Zanetti* eam falso legebat, nesciens significatum του Π et Σ. Recte legerunt *Corsini*, *Mattei* et *Siebenkees* :

Παι Διος, Εκφαντῳ δεξαι τοδ' αμεμφες αγαλμα.
Σοι γαρ επευχομενος τουτ' ετελεσσε τροπηον. M.

2 Obtulit a. 1789 amicissimus noster *Johannes Philippus Siebenkees*, qui d. 25 Jun. 1796 Professor Altdorfinus praematuram mortem obiit, S. R. E. Cardinali *Stephano Borgia*, Purpuratorum Collegii ornamento, doctam *Expositionem Tabulae hospitalis ex aere antiquissimae*, *in museo Borgiano Velitris adservatae*. Antea clarissimi viri, *Villoisonius*, in epistola ad Eminentiss. *Borgia; Barthelemy*, in ep. ad cl. *Adler*, et in altera ad Eminentiss. *Borgia; Gabriel Fabricy*, in Diatribe, qua bibliographiae antiquariae et sacrae critices capita aliquot illustrantur, p. 238; *Nic. Schow*, in Charta papyracea graece scripta, p. 115; et cl. *Ludovicus Lanzi*, in *Saggio della Letteratura Etrusca*, pag. 108, explicare tentarant, ut etiam a. 1789 cl. *Heeren* in P. V *der Bibliothek der alten*

Mincon, *Armoxidamus*, *Agatharchus*, *Onatas*, *Epicurus*.[1] Pro dii immortales, quale quantumque virorum examen! Ne ipse quidem Deucalion, iactis post tergum lapidibus, tot uno tempore protulerit mares. Verumtamen mihi non est animus funem hic contentiosum ducere; quisque, per me licet, sua fruatur opinione. Quocirca, de alienis minime sollicitus, mea tuebor et, postquam singulas inscriptionis extricavero voces, et in suo lumine posuero, meam interpretationem lectori, in neutram partem adfecto, proponam.

ΘΕΟΣ. Ecquodnam numen subaudiendum? Non aliud profecto, nisi επιχωριον (*locale*), illud scilicet, cujus religio omnium incolarum cujusque regionis animos occuparat. Athenis e. g. Θεος per antonomasiam denotabat Minervam. Spartae Σιοι, pro communi dialecto Θεοι, intelligebantur *Castor* et *Pollux*. Επιχωριος Θεος, *Platoni* de Republ. I, est *Dea patria* (vid. Scholiasten Thucyd, pag. 54, edit. Steph. *Spanhemium* ad *Callimachi* hymn. in Palladem, vers. 24). Itaque incerta Θεου notio hujus epigraphes definienda est ex patrio, ferme dixerim, solo ipsius lamellae. Haec autem lamella in lucem prodiit a. 1783, in agro Petelino. Exstant urbis Petiliae nummi aerei et argentei, graece loquentes et

---

Litteratur und Kunst; Goetting. 1789, 8. pag. 1-9, cum tabula aenea Siebenkeesiana. Numquam sane pro tessera hospitali hancce laminam habui, idque saepius *Siebenkeesio*, multum refraganti, significaveram. In primis haud mihi adridebat lectio Θεος τυχη, et Ψ sive litteram sextam laminae esse X; ut in patera etrusca ap. *Winckelm.* Monumenti antichi inediti, n. 155, p. 174. Attamen (ingenue fateor) haud video, cur in versu laminae septimo eadem littera debeat esse T ex mente cl. *Ignarrae*. *M.*

1 Θεος τυχα Σαωτις διδοτι Σικαινια ταν οικιαν και τ'αλλα παντα Δαμιοργος Παραγορας προξενοι, Μινκων Αρμοξιδαμος Αγαθαρχος, Ονατας, Επικορος.

elegantis quidem operis, sic ut appareat, hanc urbem e vicinia et commercio barbarorum nullam contraxisse sordem; immo potius ipsam cum Crotone, Locris, Rhegio, aliisque urbibus congeneribus, Bruttios, sive Lucanorum fugitivos, emollivisse, eosque ad artes et linguam traduxisse Graecorum [1]. Petelia ad *Lacinium promontorium* sita haud ita procul aberat Crotone, urbe opulentissima et, quod magis ad rem nostram facit, ob templum *Junonis Laciniae* maxime nobilitata. *Sex millia* (inquit Livius XXIV, 3) *aberat ab urbe* (Crotone) *nobile templum, urbe ipsa nobilius, Laciniae Junonis*, sanctum omnibus circa populis. Quid porro dubitabimus, quin ΘΕΟΣ hujus aeneae lamellae, in agro Petelino prope Crotonem eruderatae, [2] ipsam *Junonem Laciniam*, tamquam *θεον επιχωριον* (*Deam localem*), sive *patriam* designet?

Anno, si probe memini, MDCCLV reperta fuit in Bruttiis

---

1 Non solum urbs Temesa, sed et tota gens *Bruttia*, a Graecorum institutis linguaque discrepuit. Id enimvero colligo ex *Livio* XXIV, 3, ubi narratur, Crotoniatas Graeci oris invitatos fuisse ex consilio Hannonis Carthaginiensis, ut in suam urbem reciperent... *Coloniam Bruttiorum*: verum illi *morituros se* adfirmabant *citius, quam immixti* Bruttiis *in alienos ritus, mores, legesque, ac mox etiam* linguam *verterentur.* Ergo Hannibalica tempestate *Bruttii*, quos Graecis infensos et fautores Poenorum Livius describit, *αλλοθροοι* (*barbari*) traducebantur ab Italiotis. At quid tot obviis nummis cum epigraphe ΒΡΕΤΤΙΩΝ ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ faciemus? Equidem sic sentio: Bruttios post Hannibalis excessum ex Italia, cum Graecis reconciliatos, paullatim ex commercio ultro citroque agitato exsuisse barbariem, ac tandem ad instituta, mores ac linguam transiisse Graecorum. Itaque Graecos *Bruttiorum* nummos ea aetate consigno, quae Hannibalica tempora est consecuta.

2 A rustico, qui vendidit cuidam peregrinatori, a quo multo pretio emit Eminentiss. *Borgia*. *M*·

aenea lamella litterata, quae nunc est in regio museo Herculanensi reposita. Ea ferme sex digitis patet in longitudinem, paullo minus in latitudinem, adeo vero exilis, ut chartae regiae crassitudinem vix exsuperet. Litterae porro non sunt viriculo exaratae, sed scalpro [1] percussae. Ibi inter alia citra ullam ambiguitatem haec signata comparent:

ΑΝΙΑΡΙΖΕΙ ΚΟΛΛΥΡΑ ΤΑΙΣ ΠΡΟΠΟΛΟΙΣ ΤΑΣ ΘΕΩ
ΤΩΣ ΤΡΙΣ ΧΡΥΣΕΩΣ ΤΩΣ ΕΛΑΒΕ ΜΕΛΙΤΑ
ΚΑΙ ΟΥΚ ΑΠΟΔΙΔΩΤΙ, etc.

---

1 Italis *col punzone*, *punzello*, *punzellino*, Gallis *poinçon*. Quam prope veteres abfuerint a nostra arte chalcographica, clarum fiet perspicuumque ex iis quae cl. *Ignarra* voci ΔΙΔΟΤΙ adnotavit. Noti sunt *Crustarii* Romanorum (*Plin.* L. XXXIII, 12); notae leges XII tabularum, tabula Isiaca, tabulae *honestarum missionum* Claudii et Vespasiani, Imperatorum, in tomo V *della Antichità di Ercolano;* nota est lamella orichalcea paterae Aurelii Cerviani (*in Phil. Buonarotti* osservazioni istoriche sopra alcuni Medaglioni antichi, Prefaz. p. XVII), et aliae plures, ut etiam Clypeus votivus familiae Ardaburiae, quem illustravit *Dominicus Augustus Bracci*, Luccae, 1771, 4. Si artifices litteras figurasque inverse, sive a dextra versus sinistram, aeri incidissent, et praeparatis pellibus (*διφθέραις*) membranisve impressissent, inventa jam tunc fuissent ars chalcographica hodierna et impressiones tabularum aenearum, uti recte indicat l. c. Senator *Buonarottus*: *Merita particolar' osservazione una lamina di metallo giallo, che ha servito per patera, intagliata rozzamente come a bulino, la quale ci farebbe maravigliare, che agli antichi non venisse trovata la stampa in rame, se non si sapesse che ordinariamente queste cose si trovano a caso da' meccanici nell' esercitare i loro mestieri; siccome a fortuna a* Maso Finiguerra *dall' intaglio, che faceva per il niello, toccò la sorte d'esserne l'inventore.* Plura de hac re attuli in tomo II Diarii mei litterarii *zur Kunst und Litteratur*, 1776, 8, pag. 180 seq. *de arte chalcographica usque ad tempora* Alberti Dureri, cum tab. aenaea. Quae latius exponam, proxime illustraturus locum *Plinii* Nat. hist. L. XXXV, c. 2, e quo non nulli

Quae verba purum putumque Dorismum [1] sapiunt et, traducta ad communem dialectum, ita sonant:

> *Ανιεριζει Κολλυρα ταις προπολοις της Θεου*
> *τους τρεις χρυσεους, ὁυς ελαβε Μελιτα*
> *και ουκ αποδιδωσι* etc.

Consecrat Collyra famulabus Deae tres aureos (nummos), *quos accepit Melita*, *et non persolvit.* Quaenam ea Θεος (*Dea*) indigitatur? Procul dubio *Juno*, capto nimirum indicio ex naturali solo inscriptionis, ubi vulgatus erat cultus *Junonis Laciniae.* Meminit hujus cognominis *Pausanias*, VI, 13; sed locus corruptus est. Astylus *Crotoniata*, post victoriam in Olympico certamine partam, *Syracusanum* se renunciandum curavit; id indigne ferentes *Crotoniatae* (inquit *Pausanias*, l. c.) Astyli *domum ad publici carceris usum destinarunt, et statuam*

---

perperam M. Terentium Varronem primum artis chalcographicae inventorem adpellare adnisi sunt. *M.*

1 *Ανιαριζει* pro communi *ανιεριζει*: Dores enim A pro E solebant usurpare, ut *τραχω*, *Αρταμις*, pro *τρεχω*, *Αρτεμις*. *Ανιεριζειν* abest ab hodiernis Lexicis, quamvis *αφιεριζειν* non desideretur. Προπολοι hujus loci sunt *ministrae* sive *famulae* deae Junonis, sive Ἡρεσιδες. *Hesychius*: Ἡρεσιδες, *κοραι ἁι κομιζουσαι λουτρα τῃ* Ἡρᾳ; *Juvenculae*, *quae Junoni lavacra parant.* Mos enim erat antiquitus, statuas deorum stato die a sordibus abluere. *Spanhem.* ad primum versum hymni *Callimachi* in lavacrum Palladis. Θεω pro Θεου, uti *Αωτρον*, *Μωσα*, pro *Λουτρον*, *Μουσα*. Τρις, pro Τρεις, quo usum etiam *Hesiodum* Εργ. v. 596 volunt. *Χρυσεως* dorice pro *Χρυσεους*, *aureos*, supple Νουμμους. Vulgata est animadversio *Pollucis* IX, 79. Νουμμος *Romanum videtur numismatis* nomen: est vero Graecum Doriensium, qui in Italia et Sicilia habitarunt. Τως *ελαβε*, redde, *quos accepit. Eustathius* monet, Dores usurpasse *τοι*, *των*, *τοις*, *τους*, pro postpositivo articulo *οἱ*, *ὧν*, etc. Vide *Henr. Stephanum*. tom. II. pag. 1153.

(παρα τῃ Ηρᾳ τῃ Λακεδαιμονιᾳ κειμενην) *in Lacedaemoniae Junonis templo dedicatam evertunt.* Ubi meo periculo emenda παρα τῃ Ἡρᾳ τῃ Λακινιᾳ, *in templo Junonis Laciniae;* namque Crotoniatae impune quidem id facinus perpetrare poterant in agro *Lacinio*, ubi Croton princeps urbs habebatur, non item in *Lacedaemonio.*

ΤΥΨΑ. ΣΑΟΤΙΣ. Στιγμη, sive *punctum*, loco non suo infinditur. *Fabrettus* queritur et animadvertit, artifices saepenumero in hanc peccasse partem. Hoc primo versu punctum supervacue, ne dicam oscitanter, adpingitur medium : contra versu sexto in τῳ Αρμοξιδαμος punctum in medio desideratur; scilicet ut lector primo obtutu dignoscere posset, το Δαμος nihil habere cum τῳ Αρμοξι commune. Distingue igitur in hunc modum : ΤΥΨΑΣΑ. ʽΟΤΙΣ, h. e. *percussura* est [1] *quisquis* etc. Τυπτειν (*pulsare*, *flagellare*, percutere) latissime patet, et ad qualemcumque calamitatem designandam traducitur, ut saepe in Bibliis graecis : quin et ipsae πληγαι (*vulnera*) haud ferme aliter ibidem accipiuntur, v. g. Deuteron. XXVIII, 59. ʽΟτις pro ὁϛις, *quisquis*, *quicumque*, ut non raro apud Homerum.

ΔΙΔΟΤΙ. Dorice pro communi διδωσι, *dat ;* nondum litteris longis in Magna Graecia usurpatis. Elementum D (cuius figuram Latini invariate servarunt) quoties heic recurrit, in umbilico semicirculi, cui recta subtenditur

---

1 Τυψασα hic pro Τυψουσα, diphthongo ΟΥ in Α dorice commutata. Vide *Maittaire* in Alphabeto dialectico, pag. 394. Dores enim, ut notum est, describuntur πλατυϛομοι, *patulo ore loquentes*, ac proinde τῳ Α abutebantur ; usque adeo, ut Scholiastes *Theocriti* πλατειασδοισαι, Idyll. XV, v. 88, interpretetur Δωριζουσαι. *Henr. Steph.* in πλατειαζω.

linea, exilem ostentat hiatum : id quod non dedita opera factum, sed potius ferramento artificis, ad proportionem litterarum minime comparato, videtur tribuendum. [1]

ΣΙΚΑΙΝΙΑΙ. Σικαινιας, sive proprium, sive ethnicon vocabulum, nusquam visitur. [2] Legesis ΣΙΚΑΝΙΑΙ. *Iota*, quod ad dextrum latus elementi N erat feriendum, quadratarius praecoci studio ad laevum praefixerat. Is postea, animadverso errore, quia quod factum fieri nequibat infectum, *Iota*, quod loco suo omiserat, litteris jam percussis inseruit quidem, sed inconcinne, neque observata justi spatii proportione, ut exemplar archetypi curiosius intuenti patet.

TAN FOIKIAN. *Domicilium.* Huic graeco vocabulo praefigitur Digamma Aeolicum. Dionysius Halicarn. I, pag. 16 inter graecas voces a Graecis Aeolensibus mutuatas, recenset Fοικος, unde Fοικια huius epigraphes, quae pari spiritu animatur. De Italicis dialecti Aeolicae incunabulis plura disserui §. IV, pag. 83 seqq.

---

1 Litterae in metallica tabula, vel mordente viriculo, vel scalpro feriente, exarantur. Suspicor autem, scalprum in aenea lamella fuisse adhibitum. Ad hoc opus in promtu esse debent scalpra tum rectae, tum curvae aciei, pro diversis scilicet litterarum lineis. Pone nunc artificem, in fingendo elemento D, primum admovisse scalprum aciei rectae pro recta linea ; mox ad effigiandum semicirculum applicuisse utrisque extremitatibus lineae rectae jam percussae scalprum curvum, sed brevioris, quam usus poscebat, circumferentiae : tunc necessario secutum est, ut, sulcis pro minore scalpri curvi modulo haud coeuntibus, semicirculus hisceret in medio. Cui defectui obviam artifex ivisset, si vel rectae lineae imminuisset longitudinem, vel si scalprum curvum majoris adhibuisset segmenti.

2 Cl. *Lanzio*, in *Saggio di Lingua Etrusca*, T. I, p. 108 : Σαωτις est Σαοντις sive Σωντις, urbs Lucaniae (unde *Sontini* apud *Plin.* III, 15), nunc *Sanza*, quae donat Sicaeniam quemdam jure hospitii. Sed magis mihi adridet explicatio cl. *Ignarrae*. *M.*

ΚΑΙ. ΤΑΛΛΑ. ΠΑΝΤΑ. *Et alia quaecumque.* Haec notio est του παντος hujus loci.

ΔΑΜΙΟΡΙΟΣ [1] ΠΑΡΑΙΟΡΑΣ. Interpretor : *Conterraneos praevaricatores.* Δαμιοριος archaice pro Δαμιοριους. Olim pro diphthongo ΟΥ simplex Ο exarabatur ; vide *Athenaeum* XI, 3, atque ibi Casaubonum, ubi ΔΙΟΝΥΣΟ pro ΔΙΟΝΥΣΟΥ, in columnis Farnesianis ΟΔΕΝΙ, ΤΡΙΤΟ etc. pro ουδενι, τριτου. Δαμιοριος, et Παραιορης, novae quidem nobis videntur propaginis, sed in antiquitate suas habent radices. Ex Δαμος (*terra, regio*) et Ορος (*limes, finis*) rite conficitur Δαμιοριος, qui ejusdem est territorii, sive *conterraneus.* Porro ex παραι (*trans, ultra*) et ὁραω (*video*) componitur παραιορης (dorice παραιορας), ejusdem significantiae ac παρορατικος, qui *transgrediendo peccat, contemtor.* Paullo ante animadvertimus, ὁτις pro ὁςις usurpari ; hic παραι pro παρα : utrumque apud *Homerum* saepe recurrit. Sane Poëtae, ut delectabant, sic pariter edocebant, quo ore, quave scriptura sensus animi deberent exponi.

---

1 Δαμιοριος dorice pro Δημιοριος, ut Δαμιουργος pro communi Δημιουργος, qui supremus erat civitatum in Peloponneso magistratus. *Damiurgi* vocem nobis integram servavit *Livius* XXXII, 22 ; XXXVIII, 30. Sedulo animadvertendum est, το Ιωτα in penultima syllaba του Δαμιοριος, ut et in umbilico sequentis vocis Παραιορας, haud sinuari in angulos, sed recta linea signari, uti mos erat apud veteres Graecos, profecto in columnis Farnesianis, ubi vetusta graeca orthographia adfectatur, ac mos erat apud Latinos, à quibus propterea *longa* vocatur *littera.* Latinos autem Arcades edocuerunt γραμματα ἑλληνικα, ut auctoritate *Dionysii Halicarn.* scimus. Igitur coniiciendum est, scalptorem hujus lamellae (quem haud raro comperi negligentem), vel unum pro altero scalprum, fallente manu, heic adhibuisse ; vel suo aevo, utramque του Ιωτα figuram obtinuisse. Enimvero in veteribus *Posidoniae* nummis, nunc ΠΟΜΕΣ, nunc ΠΟΜΕΙ (h. e. Ποσειδων) cernitur effigiatum.

ΠΡΟΞΕΝΟΙ. ΜΙΝΚΟΝ. ΑΡΜΟΞΙ. Quemadmodum Ιδιοξενοι *privati hospites*, ita προξενοι *publici* erant *civitatis hospites*, qui peragebant in sua patria, quae expediebant civitati illi, cujus erant *publici hospites*. Vide *Suidam*. Sed praeterea *Proxeni*, ut ex hoc loco colligi potest, erant ii, qui, in oppidis vicisque constituti, in numerato habebant advenas; ac praeterea jubebantur, denunciare supremis moderatoribus reipublicae, si ii, quibus fuerat aqua et igni interdictum, mandato minime paruissent.

Sequitur in autographo ΜΙΝΚΟΝ, sed nullus dubito, quin in ΜΙΝΥΟΝ sit refingendum. Μινυον autem, utpote litteris longis nondum in Magna Graecia usurpatis, idem erit ac Μηνυον, ut olim ἱμερα pro ἡμερα efferebatur, teste *Platone* in Cratylo. Μηνυον autem hujus loci, vel aeolice decurtatum est pro communi μηνυοντω (*indicent*); vel (quod familiare fuit Ionibus) infinitus est modus pro imperativo: scilicet ab antiquo μινυοω, unde μινυουν, pro quo veteres, diphthongum ου aversati, scripsere μινυον, ut paullo ante ex *Athenaeo* monui. Caeterum μηνυειν (*indicare*) solemne est verbum in judiciariis inquisitionibus. *Demosthenes* adversus Timocratem ex quodam decreto haec recitat: *Si quis sciat aliquem, qui aliquid pecuniae habeat, sive sacrae, sive publicae, apud hos* (μηνυειν) *deferat*. Ex μηνυω fit μηνυτρον, h. e. *praemium*, quod *indici* dabatur.

ΑΡΜΟΞΙ. Tertius is casus ex antiquo Ἁρμωξ, ἁρμογος, ut Φλωξ, Φλογος; αποῤῥωξ, γος. Posteriore aetate vox Ἁρμοξ (moderator) producta fuit [1] in Ἁρμοστης et Ἁρμοστηρ, et sane

[1] Quemadmodum ii, qui recentiore aetate Θεραποντες, olim vocabantur Θεραπες, a recto scilicet Θεραψ. Consule *Hesychium* in hac voce.

urbium praefecti ita vocabantur in Laconia, scilicet Ἁρμοσαι.

ΔΑΜΟΣ. ΑΙΑΘΑΡΨΟΣ. ΟΝ. Procul dubio artifex noster, cum haec cuderet, animo peregrinabatur. Audacter sic emenda : Δαμος ΑΚΑΘΑΡΤΟΣ ων, *Populus cum sit sceleratus*, h. e. immundus, pollutus. Terra *scelerata*, seu *polluta* dicebatur, ubi aliquod grave facinus fuisset admissum. Israëliticus populus ob Achani scelus vocatur *pollutus anathemate*, Josue VII, 12. Ob homicidium in pagis Atticis patratum, cujus auctor ignoraretur, lege a *Demosthene* in Macartatum p. 666 recitata, cautum erat, καθαιρειν τον Δημον, scilicet ut *Pagi populus lustraretur*. Sane ratio hujus instituti in promtu est; quia, si atrox alicujus facinus abiisset impune, tota pariter gens reputabatur *polluta;* quandoquidem publica tunc indulgentia, vel conniventia, intercessisse videbatur.

ΑΤΑΣ ΕΠΙΚΟΡΟΣ. Ατας επιχωρους, *Calamitates territoriales* sive *locales ;* ut *aerumnae locales* Ammiano Marcell. XIV, 7. In autographo Κ mendose scalpitur pro Χ. Επιχωρος, compositum recta a χωρος, ut Ευρυχωρος, Εγχωρος. Haec postrema verba inscriptionis protinus connectenda sunt cum praecedentibus : *Populus cum sit pollutus, calamitates territoriales*, supple, *luet*, persolvet. [1] Hac autem comminatione Deae Laciniae, seu, quod idem est,

1 In dictis argutis ac sententiosis frequentissima est verbi reticentia, ut *Fortes Fortuna*, apud *Cic.* de Fin. III. *Quos ego!* apud *Virg.* Aen. I, 139; in paroemiis praesertim, ut Γλαυκ' Αθηναζε, *noctuam Athenas;* Ες κορακας, *ad corvos* etc. Ibi per figuram *Eclipsin* subintelligendum est congruum verbum, quod ab ipso contextu dictionum suggeritur. Hodie apud nos vulgare est : *Furtum furca*, h. e. Furtum plectitur furca. A quo sensu non abhorret et haec paroemia : *Populus scelestus calamitates populares*, ubi facile est supplere *luet*, *persolvet.*

antistitae templi Junonis, deterrebat populum Petelinum, necubi Sicania proscripta in suis consisteret finibus: namque verendum erat, ne ob unius personae praevaricationem, gens tota veniret in discrimen. Quam vulgatam opinionem nobis servavit *Hesiodus*, Εργ. v, 241.

Πολλακι και ξυμπασα πολις κακου ανδρος απηυρα,
῾Ος κεν αλιτραινει, και αταθαλα μηχαναατας.

Hanc poetae sententiam totidem versibus feliciter reddidit Wolfius ad *Aeschin.* de falsa Legatione:

Saepe viri gens tota luit scelus unius atrox,
Qui praeceps agitur male sani pectoris aestu.

Inscriptionem lamellae Borgianae, quam hactenus membratim exposui, juvat nunc uno contextu continuatam exponere: *Dea flagellatura* (est) *quisquis domicilium* Sicaniae, et quaecumque alia *suppeditat. Conterraneos praevaricatores Proxeni denuncient Harmostis. Populus, cum sit pollutus, noxas locales* (luet). Isthaec obnunciatio specimen prae se fert αναθηματισμου (*exsecrationis*) qua feriebantur ii, qui immani facinore patrato e patriae finibus expellebantur. Saepe exsilii poena, ne scilicet per fraudem interverteretur, religionis corroborabatur obtentu. Alcibiades factus reus, tamquam auctor excisarum Hermarum, solum vertere cogitur, et antistites variarum religionum coguntur damnatum Alcibiadem diris devovere; ac praeterea dirae ipsae ad posteritatis commonitionem columellis inciduntur. Alcibiades (apud *Cornel. Nepotem* in ejus vita, cap. 4), *postquam se capitis damnatum, bonis*

---

1 Θεος τυψασα ὅτις διδοτι Σικαινιᾳ ταν οικιαν και τ'αλλα παντα. Δαμιοριους παραιορας προξενοι μινυον ἁρμοξι. Δαμος ακαθαρτος ων ατας επιχωρους. M.

publicatis audivit et, *id quod usu venerat*, *Eumolpidas sacerdotes a populo coactos*, *ut se devoverent*, *ejusque devotionis*, *quo testatior esset memoria*, *exemplum*, in pila lapidea *incisum*, *esse positum in publico*, *Lacedaemonem demigravit.* Sed postea, mutatis populi studiis (cap. 6), *restituta huic publice bona*, *iidemque illi Eumolpidae sacerdotes rursus resacrare sunt coacti*, *qui eum devoverant*, pilaeque illae, *in quibus devotio fuerat scripta*, *in mare praecipitatae.* [1]

Quid Sicania peccarit, [2] divinari nequit; tamen ejus crimen dignum est visum, quod exsilio plecteretur. Interdictum *de tecto et aliis quibuscumque* ei *praestandis* hanc sane poenam supponit: quemadmodum Romae, quibus *aqua* et *igni* interdicebatur, ii civitatem amittebant et, cum solo aëre vivere non possent, nec fas erat ipsos aut tecto recipere, aut aqua et igni, caeterisve, quibus vita continetur, juvare, solum vertere cogebantur. *Cicero*, pro domo sua, cap. 31. Confirmat hanc exsilii poenam obnunciatio Deae Laciniae et publicae calamitatis comminatio. Adde hoc etiam, *devotionis exemplum*, *quo testatior esset memoria*, in schedula aenea *incisum et positum in publico*, certiores nos facit, Sicaniam atque

1 Exemplum exsecrationis memoratu dignum dant *Teiorum dirae* apud Chishull in Antiquit. Asiaticis Christ. aeram antecedentibus; fol. Lond. 1728, p. 96. *M.*

2 Absque dubio fuit *ασεβειν κρινομενη*, seu *δι' ασεβειαν*, propter contemtum Deorum; ut postea Athenis adcusabantur Aspasia et Anaxagoras ab Hermippo (*Plutarch.* scriptor. philos. T. III, ed. H. Steph. 1572, 8, pag. 1560. *Eustath.* ad Ιλ. Χ, p. 1259 edit. Rom.); Socrates a furciferis Anyto, Melito et Lycone; Phryne ab Euthia sycophanta et leguleio. *M.*

Alcibiadem, violatae religionis crimine pulsatos, eadem poena fuisse damnatos. Igitur qua late patuit Lacinium, vel potius quousque religio Junonis Laciniae animos omnium circa populorum occuparat, ibi proscripta Sicania considere vetabatur: utque id interdictum cunctis innotesceret, facile est conjicere, in omnibus hujus regionis urbibus et pagis exempla editae proscriptionis fuisse proposita. Multiplicata autem hujusmodi exemplaria haud omnia ejusdem erant emendationis, sed, quemadmodum manuscripti codices veterum scriptorum, pro industria vel pro imperitia variabant artificum. Forte lamella aenea, quam hactenus ob oculos habui, in manus illiterati artificis percutienda devenerat; hinc ejus exemplar multis patuit castigationibus.

SPECIMEN

SCRIPTURAE GRAECAE CURSIVAE

SAECULI II VEL III.

Vid. Tab. II.

In meis *Speciminibus antiquissimis scripturae graecae tenuioris seu cursivae, ante Imp. Titi Vespasiani tempora*, Norimbergae, 1792 editis, exhibui inscriptiones extemporales classiariorum Pompeianorum cum earumdem explicatione. Adjungo nunc chartae papyraceae Musei Borgiani lineas quinque priores, e Tabula III splendidi operis *Schowiani* [1], quo amicissimus B. *Siebenkees* d. 18 Julii 1790 me donaverat. Reperta fuit haecce charta cum quadraginta aut quinquaginta aliis anno 1778, in loco quodam subterraneo urbis Gizae, in cujus regione antiqua Memphis vulgo sita fuisse creditur. Omnes hae chartae papyraceae, in capsula quadam ex ligno sycomori reconditae, negotiatori cuidam exiguo pretio offerebantur: hic autem, summi harum rerum valoris ac pretii nescius, hanc *unam* tantum, novitatis caussa emtam ad amplissimum Praesulem *Stephanum Borgiam* mittendam curabat. Reliquas diripiebant Turcae, earumque fumo aromatico sese oblectabant.

---

1 *Charta papyracea graece scripta Musei Borgiani Velitris, qua series incolarum Ptolemaidis Arsinoiticae in aggeribus et fossis operantium exhibetur; edita a* Nicolao Schow, *Academiae Volscorum Veliternae Socio; cum adnotatione critica et palaeographica in textum chartae.* Romae, 1788. Fol. min. cum sex tabulis aeneis.

Charta haec Borgiana inter duo vitra crystallina servatur. Omnium procul dubio unica est, quae in Aegypto fabricata superest; tres palmos romanos et decem uncias longa, lata autem unum palmum. Multo longiorem eam olim fuisse, ex restantibus fragmentis colligitur, quae invicem unita longitudinem et latitudinem palmarem efficiunt, quibus tamen fragmentis argumentum chartae non dum finitur. Chartae color (qui candidus fuerat ab initio) nunc flavus est et oleaceus. Atramentum, quo scripta est, crassius fuit, simile ei, quo volumina Herculanensia exarata sunt. Columnae, in quas charta Borgiana divisa est, sunt duodecim cum dimidia, quarum unaquaeque triginta aut triginta quatuor versus habet. Harum columnarum latitudo diversa est : prima sex uncias lata est, secunda quatuor; omnes reliquae trium tantum unciarum latitudinem habent. Eas felicissime legit cl. *Schowius.*

Ante primam columnam vacuum quoddam spatium est latitudine unciali, ceu videmus in voluminibus Herculanensibus (videat. nostra Tabula II), quae ab antiquis initio ac fini voluminum adiungi solebant, quo chartae evolutae commodius legerentur.

Aegyptum ut contra Nili inundationem munirent, incolae semper multam adhibuerunt industriam, et molium fossarumque structurae plures operam navarunt. Charta Borgiana, medio saltem saeculi III anterior, continet plures catalogos hominum, qui in eiusmodi aggeribus et fossis operati sunt, variae conditionis, fullonum, figulorum, tegetariorum, olerum venditorum, agasonum et servorum. In ea parte, quae integre servata est, sunt sex; in fragmentis plures etiam numerantur. In primo catalogo operarii aggerum recensentur, in caeteris operarii fossarum.

Dedi in Tabula II quinque lineas columnae primae:

Κατανδρα των απεργασαμενων
εις τα χωματικα εργα Τεπλινεως
απο μεχειρ ί έως ιά Πτολεμαΐδος ὁρμ....
ανδρων ρπά αυτοκατανδ....
Σαραπιων Στοτοηλεως του Χαιρημονος, μητρος Θαναπναχεως.
Πρωτας αδελφος, μητρος της αυτης.
Σαραπιων αλλος αδελφος, μητρος της αυτης.
Παυειτης Ἡρακλεου, μητρος Ειρηνης.
Κοραξ, δουλος.... μητρος.....
Πρωτας, απατωρ, μητρος Ἡρακλειας.
Σαραπίων, δουλος Ευδαιμονος.
Παν . υτις Κρονιωνος, δουλος Ζωΐλου....
Κρονιων Χαιρημονος, μητρος Θαναπναχεως.
Κρονιων . Φυ. ου, μητρος Θαησεως.
Αννης..... εως, μητρος Τά . χα . ιου.
...... Πτολεμαΐδ, ... etc.

VERSIO.

Series hominum operantium
in aggeribus Teplineos
a die Mechir (5 Februarii) *X ad XI Ptolemaidis*
(*Arsinoiticae*) *stationis navium*
virorum CLXXXI (*operariorum voluntariorum*)
Sarapion Stotoëleos, filii Chaeremonis, matre Thanapnache.
Protas frater, matre eadem.
Sarapion, alius frater, matre eadem.
Pavïtes Heraclei, matre Irene.
Corax, servus..... matre.....
Protas, patre incognito, matre Heraclia.

Sarapion, servus Eudaemonis.
. . . . Cronionis, servus Zoïli . . . .
Cronion Chaeremonis, matre Thanapnache.
Cronion . . . . matre Taëse.
Annes . . . . . matre . . . . .
. . . . . Ptolemaïdis . . . . . etc.

ADNOTATIONES CL. *Schow.*

Scripturam diplomaticam esse, ipsa tachygraphiae forma primo adspectu arguit; nam tachygraphia codicum legibus adstricta est et usu quodam constituta. Hic autem in litterarum ductu et nexibus magna adhibita est licentia, qua scriptura diplomatica a tachygraphia codicum semper dignoscitur. Inter acta publica Ptolemaidis Arsinoiticae referenda est charta Borgiana, novaque scriptura, quam in eadem cernimus, ea est, qua Graeco-Aegyptii in actis ipsorum publicis utebantur. Hancce scripturam primum ex hoc monumento cognoscimus, nihil enim simile in tota antiquitate habemus, cujus adeo lectione similium monumentorum, si quando reperiantur, clavis reperta est.

(*Pag.* 118 *et* 138.) Graeci enim, in Aegypto habitantes, a primis usque Ptolemaeorum temporibus non modo mores et linguam, sed et characterem alphabeti vulgarem mutasse videntur. Hujus- mutationis exempla offerunt inscriptiones statuae Memnonis una cum inscriptione monumenti Quiriniani, fragmentum Evangelii Iohannis in museo Borgiano Velitris, cujus textus graecus eodem charactere, quo textus versionis Copticae, exaratus est, et codex *Dioscoridis*, in Aegypto scriptus, cujus specimen

a *Montfauconio*, Palaeogr. gr. L. III, pag. 256, exhibetur.

Nec characterem Copticum alium esse video, quam Graeco-Aegyptium, quare etiam cum *Didymo Taurinensi* (i. e. abb. *Thoma Valperga a Calusio*) in rudimentis litterat. Copt. prorsus consentio, qui pag. 39 haec bene monuit: *Nihil consulto dataque opera ab Aegyptiis in adscita Graecorum scriptura novatum est.* [1] Nec aliter sentire videtur cl. *Woidius* in praefat. ad Nov. Testam. gr. e cod. MS. Alexandrino descriptum, dum pag. 15 ita scribit: *Aegyptiacum alphabetum* (Copticum nempe putat), *quod est graecum, septem litteris adauctum.* In quo autem proprie constiterit haec characteris graeci mutatio ex alphabeto Coptico, ubi antiquus et genuinus character Graeco-Aegyptius sine dubio servatus est, clarius adhuc perspicitur. Exoleto enim aut neglecto alphabeti Aegyptii charactere [2], alphabetum Graeco-Aegyptium usu adeo invaluit, ut ab ipsis etiam indigenis adhiberetur; quum autem litterae novi hujus alphabeti ad sonum vocum Aegyptiarum

---

1 Uti videmus in Basilidianorum et Gnosticorum gemmis. Videat. *Description du Cabinet de M. Paul de Praun*, pag. 351. *M.*

2 Conspicitur in fasciis mumiarum, ap. *Caylus*, Recueil d'Antiquit. T. I, planche 21-26, pag. 65 etc. et in monumentis in expeditione Gallorum nuperrime inventis, v. g. in monumento Rosettano; vid. amicissimi A. I. Silvestri de Sacy, *Lettre au citoyen Chaptal, au sujet de l'inscription égyptienne du monument* (in honorem Ptolemaei Epiphanis) *trouvé à Rosette*, Paris, 1802, cum duabus tab. aen. Plures tales inscriptiones fasciarum e mumiis conspiciuntur in splendido opere: *Voyage dans la basse Égypte pendant les campagnes du Général* Bonaparte, *par* Vivant Denon. *A Paris, de l'imprimerie de Didot l'aîné, au Palais des Sciences et Arts.* An X, 1802. In-fol. max. tab. 136 seq. *M.*

exprimendum haud sufficerent, aliae septem ex antiquo alphabeto Aegyptio adsciscebantur, quibus etiam in vocibus Aegyptiis scribendis Graeco-Aegyptii interdum usi fuisse videntur.

Jam saeculo secundo vel tertio in actis publicis scripturam, quam adpellamus *cursivam* (saltem apud Graeco-Aegyptios), in usu fuisse [1], ex hoc monumento probari posse videtur : cujus probandi caussa *Montfauconius* in Palaeographia graeca (p. 263) ad solam scriptorum auctoritatem confugere coactus fuit. *Schow*, pag. 110 et praefat. p. XLI.

(*Idem*, pag. 43 seq. *col. I*, *lin.* 1. Κατανδρα.) Vox nova est et in Lexicis frustra quaeritur; ejus autem significatus hoc loco nullus alius esse potest, quam συλλογη sive καθαριθμησις ἡ κατ᾽ ανδρα, [2] *enumeratio viritim facta*, *series hominum*. Vocem substantive adhiberi aperte indicat sequens των απεργασαμενων, quocum jungitur.

(*Lin.* 2 Χωματικα.) Vox χωματικος, *qui aggerum est*, a χωμα, *agger*, etiam nova est et Lexicis inserenda.

---

1 Spuria est scriptura versus

ὡς ἓν σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾶ,

cum spiritibus et accentibus [!], ex Antiope *Euripidis*, ex *Polybii* hist. L. I, cap. 35 (ap. *Barnes.* Fragm. 77), qui parieti cujusdam domus angularis in platea Theatro vicina, inter rudera Herculanensia a manu petulanti litteris cursivis, nigris et rubris, inscriptus, a. 1743 reperiebatur. Vid. *Pitture di Ercolano*, T. II, pag. 34; cl. *Villoisonii*, amici nostri, Anecdot. gr. T. II, p. 267 et 143, atque Epistolar. Vinariensium p. 106 et 120, doctiss. *Schow*, pag. 111, 112 : nam litterarum forma ad hodiernam nimis accedit atque recentissimam prodit manum. *M.*

2 Forsan κατ ανδρα καταλογος ανδρων ? *M.*

(*Ibid.* lin. 2. Τεπλινεως.) *Teplineos*, quemadmodum et Φογημεως, *Phogemeos* in *col. VII*, nomina eorum esse potuerunt, qui aggeribus [1] Nili fluminis muniendis fossisque purgandis praefecti erant. Ejusmodi magistratus tempore Theodosii junioris λογογραφοι των χωματων adpellabantur, eorumque meminit Codex Theodos. (L. XI, tit. 24 *de patrociniis vicorum*, pag. 188). Hoc munus, ut videtur, sub primis Imperatoribus militare fuit, et quidem a militibus, quos Praefectus Aegypti ad hoc ipsum constituerat, administratum. Cogitandum igitur esset, *Teplinin* in regione Ptolemaidis Arsenoiticae aggerum operibus praefuisse, fossarum autem *Phogemin*, ita ut cura horum operum inter plures divisa fuerit: ipsa vero logographorum nomina in titulis notata esse, ut aggeres et fossae, de quibus hic agitur, ab aliis facilius distinguerentur. Potius vero crediderim, *Teplinin* et *Phogemin* possessores regionis fuisse, in qua haec opera facta sunt, eosque, legibus obstrictos, seriem operariorum, quorum ministerio usi erant, securitatis publicae caussâ, ne ejusmodi opera negligerentur, magistratui, cui cura harum rerum mandata erat, exhibuisse.

(*Lin.* 3. απο μεχειρ ί έως ιά.) Fuit initio hic locus lectu difficillimus; detectis autem ab eruditissimo *Zoëga* mensibus aegyptiis, qui subsequuntur, Φαμενοθ col. IX, lin. 8, et Φαρμουθι col. XII, lin. 16, vera lectio facilis indagatu fuit. Duae priores litterae v. μεχειρ, ut in specimine cernitur, fere deletae sunt; restant tamen vestigia litt. μ

---

1 Possunt esse nomina aggerum et fossarum, de quibus vid. *Strabo* L. XVII, p. 1156. Magnos canales, v. g. *Fossam Traiani*, nuper Galli restituere tentaverunt. *M.*

et suprema lineola litterae ε, ita ut de veritate textus nullum sit dubium. *Praefat.* pag. XXXIII. Dies autem, quam operarii hujus primi catalogi in operibus aggerum transegerunt, diei quintae Februarii anni fixi respondet, ita ut opera haec tempore inchoata sint, quo agrorum cultura frugumque seminatio jam finitae erant.

(*Lin.* 3, 4. Πτολεμαϊδος ὁρμου ανδρων ρπα.) Hi viri CLXXXI, ut equidem locum intelligendum esse existimo, sunt incolae urbis Ptolemaidis Arsinoiticae, quae etiam a *Ptolemaeo*, Geogr. L. IV, p. 107, ὁρμος Πτολεμαϊς nominatur, ob navium stationem urbi vicinam.

(*Lin.* 4. Αυτοκατανδ...) Nova vox, formata, ut nullus dubito, ex voce κατανδρα et αυτος, ita ut, quoad sensum, idem sit, ac si scriptum esset: εθελονται sive αυτοκελευστοι, *operarii voluntarii, nulla vi aut lege coacti, ultro huic numero adscripti.*

(*Lin.* 5. Σαραπιων Στοτοηλεως του Χαιρημονος, μητρος Θαναπναχεως.) Serapioni ejusque fratribus, inter quos et Atres, quem exhibet col. VII, lin. 4, haud dubie referendus est, quique generis nobilitate caeteros superasse videntur, avi nomen adscriptum est. Matrum operariorum fit mentio proprio quodam, ut videtur, Graeco-Aegyptiorum usu, qui inter plebeios homines in primis invaluisse videtur. Hunc plebeium Graeco-Aegyptiorum usum egregie illustrat exemplum, quod inter apophthegmata patrum (*in Cotelerii monum. eccles. Gr.* tom. I, pag. 427) deprehenditur, ipsa loci verba adscribam: Διηγησατο ὁ ἁγιος Επιφανιος, ὁ επισκοπος Κυπρου, ὁτι ην τις ηνιοχος κατα την Αλεξανδρειαν, ὁς ην μητρος Μαριας ὑιος· ὁυτος, ἱππικου επιτελουμενου, κατεπεσεν, ειτα αναστας παρηλθε τον εκβεβληκοτα και ενικησε. Και το πληθος ανεβοησεν· ὁ ὑιος Μαριας

πεπτωκε και εγηγεϱται και ενικησε. Auriga Alexandrinus non a patre, sed a matre *Mariae filius* nominatur, id quod, ut mihi videtur, consuetudini Graeco-Aegyptiae, quam in charta Borgiana animadvertimus, lucem adfundit. *Praef.* pag. XXXV. Nomen Θαναπναχις formatum videtur ex nomine Απναχις, quod chartà nostra saepius exhibet, praemisso articulo determinato Aegypt. Θ (ἡ), qui hic ut ϑα effertur; ne autem duo α sibi occurrant, inserta videtur littera ν.

(*Lin.* 6. Πϱωτας αδελφος, μητϱος της αυτης.) Legitur quidem in charta: Πϱωτας αδε (cum nota compendiaria) μητ της αυτ.

(*Lin.* 10. Πϱωτας απατωϱ, μητϱος Ἡϱακλειας.) *Praefat.* p. XXXV: De voce απατωϱ, quae satis frequenter ante matris nomen inseritur, nihil certi adfirmare possum. Vix tamen induci possum, ut credam, omnes, qui hoc epitheto signantur, spurios fuisse sive extra legitimum matrimonium natos. Cogitandum enim esset, ejusmodi epitheton, nominibus in charta quadam publica adscriptum, ei, cui tribuebatur, ne minimo quidem dedecori fuisse; quod summam utique morum licentiam argueret, quodque explicare nescio. Potius igitur crediderim, voce απατωϱ solummodo indicari, quod nomen patris incognitum esset, vel ignoraretur: quod in hac plebe saepius forsan accidere potuit, praesertim, cum usu invaluisset, neglectis patrum nominibus, a matribus denominari. Mirum tamen est, quod in eiusmodi casu vocem adeo ambiguam adhibuerint. [1]

---

1 Tertius significatus hic locum habere videtur. Απατωϱ significat et orphanum. V. Pollux, L. III, c. 2. Conf. et interpretes ad Hebr. VII, 3. M.

(*Lin.* 12. Παν. υτις Κρονιωνος, δουλος Ζωιλωυ...) Primum nomen legi nequit, mediae enim litterae deperditae sunt.

(*Lin.* 14. Κρονιων. Φν. ου, μητρος Θαησεως.) Secundi nominis quatuor tantum litterae restant, quas et in textu indicavi. Nomen Θαησις ejusdem originis est ac nomen Παησις, quod saepius exhibetur; in eo tantum differunt, quod hoc articulum Π, illud vero artic. Θ sibi praefixum habeat. [1]

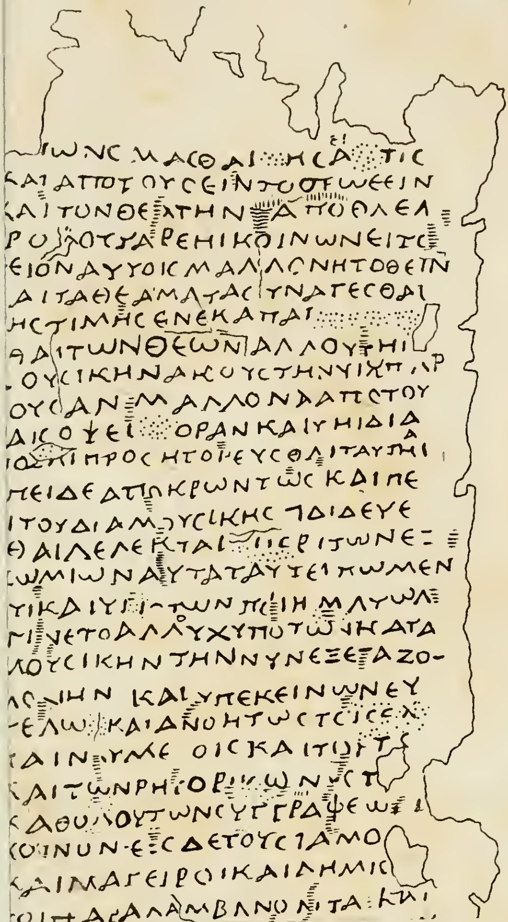
---

1 Articulus determinatus Copticus singularis numeri masculini generis est Π et Φ (Sahidice est Π, numquam Φ); feminini generis autem Τ, Θ vel Τ (*ti*). Vid. *Christiani Scholz* Gramm. Aegypt. utriusque dialecti, pag. 16 et 115. (Oxonii, 1778; 4 max.) *M.*

FINIS.

Herculan. Volum. T. I. Neap. 1793.

Col. V. Tab. I.

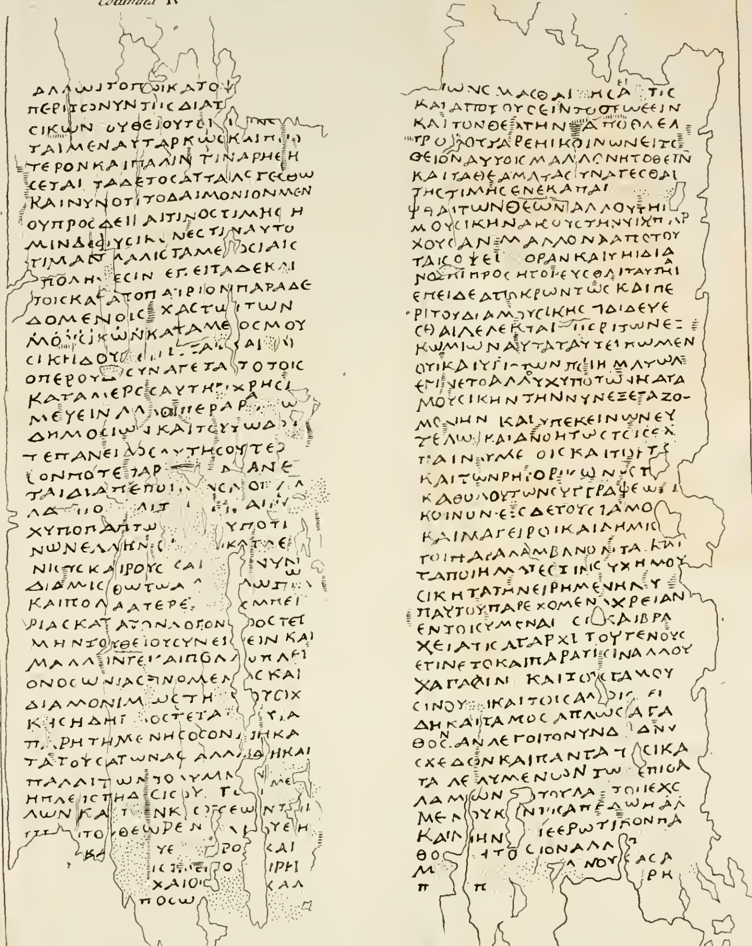

ΙΩΝϹ ΜΑϹΘΑΙ ΗϹΑ ΤΙϹ
ΚΑΙΑΠΟΤΟΥϹΕΙΝΤΟΟΤΩΕΕΙΝ
ΚΑΙΤΟΝΘΕ ΑΤΗΝ ΑΠΟΘΛΕΑ
ΡΟ ΟΥΓΑΡΕΗΙΚΟΙΝΩΝΕΙΤΟ
ΕΙΟΝΑΥΤΟΙϹΜΑΛΛΟΝΗΤΟΘΕΤΝ
ΑΙΤΑΘΕΑΜΑΤΑϹΙΥΝΑΤΕϹΘΑΙ
ΗϹΤΙΜΗϹΕΝΕΚΑΠΑΙ
ΑΙΤΩΝΘΕΩΝΑΛΛΟΥΤΗΙ
ΟΥϹΙΚΗΝΑΚΟΥϹΤΗΝΥΙΧΠ ΑΡ
ΟΥϹΑΝ ΜΑΛΛΟΝΔΑΠΤϹΤΟΥ
ΑΙϹΟΨΕΙ ΟΡΑΝΚΑΙΥΗΙΔΙΑ
ΙΟ ΙΠΡΟϹΗΤΟΡΕΥϹΘΑΙΤΑΥΤΗΙ
ΠΕΙΔΕΑΤΠΚΡΩΝΤΩϹΚΑΙΠΕ
ΙΤΟΥΔΙΑΜ ΥϹΙΚΗϹ ΠΑΙΔΕΥΕ
ΘΑΙΛΕΛΕΚΤΑΙ ΠΕΡΙΤΩΝΕ
ΩΜΙΩΝΑΥΤΑΤΑΥΤΕΙΠΩΜΕΝ
ΤΙΚΑΙΥΓ ΤΩΝΠΟ ΗΜΑΤΩΝ
ΓΙΝΕΤΟΑΛΛΥΧΧΥΠΟΤΩΝΚΑΤΑ
ΜΟΥϹΙΚΗΝΤΗΝΝΥΝΕΞΕΤΑΖΟ-
ΜΕΝΗΝ ΚΑΙΥΠΕΚΕΙΝΩΝΕΥ
ΤΕΛΩ ΚΑΙΑΝΟΗΤΩϹΤΟΙϹΕΧ
ΚΑΙΝ ΥΜΕ ΟΙϹΚΑΙΤΟ Τ
ΚΑΙΤΩΝΡΗΤΟΡ ΩΝ ϹΤ
ΚΑΘΟ ΟΥΤΩΝϹΥΓΓΡΑΦΕΩ
ΚΟΙΝΩΝ ΕϹΔΕΤΟΥϹΙΑΜΟ
ΚΑΙΜΑΓΕΙΡΟΙΚΑΙΔΗΜΙϹ
ΟΙΠΑΡΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑ ΚΑΙ

E Philodemi Libro quarto de Musica. *Herculan. Volum. I. Neap. 1793*

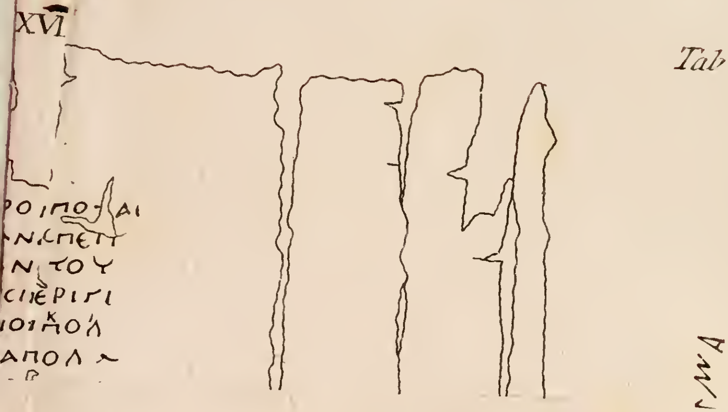
Tab. I.

Columna IV — *Col. V.*

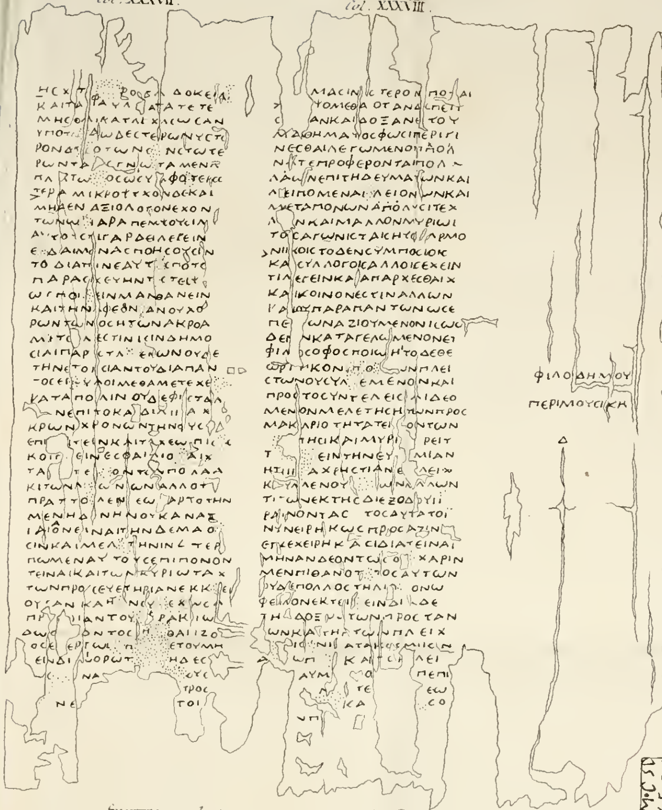
P. A. Piaggio delle Scole Pie del.

Tab. II.

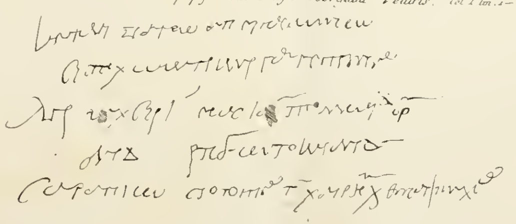

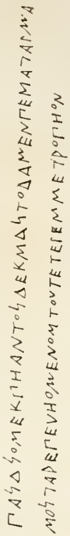
Tab. II

Col. XXXVII. Col. XXXVIII.

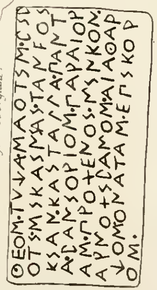

Specimina chartae papyraceae Musei Borgiani Velitris. Col I lin. 1–5

Inscriptio antiquissima Columnae striatae Musei Naniani Venetiis

Lamella aenea Musei Borgiani